

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Tussen Den Haag en Parijs: Een Venlose pastoor en de katholieke kerk in de Franse tijd, 1780-1800

Fleurkens, Jaap

Citation

Fleurkens, J. (2022). *Tussen Den Haag en Parijs: Een Venlose pastoor en de katholieke kerk in de Franse tijd, 1780-1800*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3505392>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

TUSSEN DEN HAAG EN PARIJS

Een Venlose pastoor en de katholieke kerk in de Franse tijd, 1780-1800

Jaap M.M. Fleurkens
s1969919

Scriptie master *History: Politics, Culture and National Identities, 1789 to present*
Universiteit Leiden

Begeleider: Prof. dr. J.S. Pollmann
Tweede lezer: Dr. L.J. Verheijen
20 EC

30 november 2022
Woorden (excl. noten, inhoudsopgave en literatuurlijst): 20.023

Inhoudsopgave*

Inleiding.....	1
Historische context	6
1. Het dagelijks leven in Venlo.....	11
1.1 Venlo en de Maas	11
1.2 Wie gaat er over religie?	12
1.3 Wie heeft de politieke macht?	15
2. Venlo in oorlogstijd.....	20
2.1 Onrust in de regio	20
2.2 De laatste belegering	22
2.3 Na de capitulatie	24
2.4 Een Frans departement	26
3. Venlo in financiële problemen.....	28
3.1 De inkomsten van de pastoor	28
3.2 Contributies, belastingen en leningen	31
3.3 De pastoor in de problemen	34
4. Religie op het spel.....	37
4.1 Onchristelijke kwellingen	37
4.2 Het lot van de kerken	40
4.3 Het einde van het religieuze leven	43
Conclusie.....	46
Literatuurlijst.....	50

* Bron afbeelding voorpagina: *Kerk, naar tekening in het bezit van de heer Bloemen*, Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 1925, doc.nr. 9.314.

Inleiding

Op 16 september 1797 werd in het door de Fransen gecontroleerde Venlo een besluit gepubliceerd dat gericht was aan alle geestelijken in de stad. Allen moesten een eed afleggen; “*Je jure haine à la royauté et à l'anarchie, attachement et fidélité à la République et à la Constitution de l'an III.*”¹ Er werd medegedeeld dat van weigeraars de goederen werden geconfisqueerd of dat men zelfs overzees gedeporteerd zou worden. Johannes Chrysostomus van Postel, pastoor van de Minderbroederskerk, had binnen twee dagen de meubelen uit zijn ambtswoning gehaald en ‘verzekerd bij goede burgers.’ Van Postel, die dus niet voornemens was om de eed af te leggen, werd in januari van 1798 geconfronteerd met het feit dat hij de eed nog niet had gedaan:

*“s Avonds arriveerde een commissaris van Maastricht, Petit genaamd [...]; deze was gelast om mij den eed af te vragen. [...] Om 11 uur kwam hij bij mij met den municipaal Belletable, hij toonde zijne commissie en vroeg: Doet gij den eed? Ik antwoordde, ziende naar de lucht, ‘il fait beau temps’. Hij wel merkende wat er gaande was, zei: gij moet hier terstond al de registers van revenuen van u en van de kerk afgeven. [...] Dan zei hij mij aan binnen 5 dagen mijn huis uit te moeten zijn.”*²

In de dagen daarop vertrok Van Postel uit de pastorie en werden deze en de kerk doorzocht en leeggehaald.

De pastoor beschreef deze ervaring – en nog vele anderen – in een kroniek die hij op de pastorie bijhield en wat hij na zijn vertrek nog tot juni 1798 bleef doen. Hij schreef uitvoerig over het dagelijks leven in Venlo en de komst van de revolutionaire Fransen in de late negentiende eeuw. De kroniek is daarin uniek, omdat het de enige autobiografische bron is die over deze lokale gebeurtenissen berichtte. De bron is daarom onmisbaar om de geschiedenis van Venlo in deze periode te construeren.

De geschiedenis van de Franse tijd in de Nederlanden is lang onderbelicht gebleven. Vóór 1950 kwam deze periode voornamelijk terug in lokale, en meestal erg beschrijvende, geschiedschrijving die de gebeurtenissen in een bepaalde stad behandelde. Dit veranderde na de jaren '50 toen professionele historici als Palmer, De Wit en Schama deze periode probeerden in te bedden in nationale- en internationale ontwikkelingen. Vanaf de jaren '80 gingen ook Nederlandse historici, in navolging van sociaal historici zoals Charles Tilly, aan de slag om de sociale- en culturele aspecten in deze periode te onderzoeken.³

1 Vertaling: Ik zweer haat aan de monarchie en aan anarchie, gehechtheid en trouw aan de Republiek en aan de grondwet van het jaar III.

2 Henri H.H. Uyttenbroeck, 'Het dagboek of de Kroniek', *Bijdragen tot de Geschiedenis van Venlo* deel 3 (Venlo 1911), 158. Hierna wordt de kroniek aangeduid als 'Van Postel'.

3 Joris Oddens, 'De Nederlandse revolutie in dorp en stad. Lokale geschiedschrijving over de patriots-Bataafse tijd, 1875 tot heden', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 130.4 (2017), 565-591.

Ook toen werd er nog weinig wetenschappelijk-historisch onderzoek gedaan naar de geschiedenis van de Franse Tijd in de Zuidelijke Nederlanden, en specifiek de gebieden van hedendaags Limburg. Hier zijn een aantal verklaringen voor aan te wijzen. Allereerst is de geopolitieke geschiedenis van wat we vandaag de dag Limburg noemen erg ingewikkeld. Limburg als gewest of provincie bestond nog niet, maar was een geopolitieke lappendeken waar meerdere machthebbers invloed over hadden. Historicus L.J. Rogier schreef niet voor niets dat de historische kaart van Limburg de 'ondernemendste vorser tot vertwijfeling kan brengen' en noemde Limburg ook de 'wanhoop van iedere geschiedschrijver'.⁴ Ten tweede moet benadrukt worden dat de gebieden in de regio 'Limburg' die onder Nederlandse heerschappij vielen, geregeerd werden als Generaliteitslanden, wat een verzamelnaam is voor de gebieden die onder het gezag van de Staten-Generaal der Nederlandse Republiek vielen, maar geen stem hadden in het landsbestuur. Na de inval van de Fransen in 1794-1795 werden deze gebieden onderdeel van de Franse Republiek. Daarnaast speelden deze gebieden geen invloedrijke rol in de politieke ontwikkelingen in de Nederlanden of later in revolutionair Frankrijk.

Limburgse historici hebben zelf wel over de Franse tijd in Limburg geschreven. Wanneer het over de geschiedenis van Limburg gaat is het onvermijdelijk om Jos Habets (1829-1893) te noemen. Deze archivaris, archeoloog en priester wordt beschouwd als een van de grondleggers van de Limburgse archeologie en geschiedbeoefening. Habets was een exponent van de opleving van de geschiedschrijving in Limburg in de late 19e eeuw. Hij publiceerde het merendeel van zijn 400 historische bijdragen in twee historische tijdschriften die in deze periode opgericht werden, de *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* en de *Maasgouw* in respectievelijk 1864 en 1879. Beide tijdschriften werden – en worden nog steeds – uitgegeven door het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. Habets' bekendste werk is de *Geschiedenis van het bisdom Roermond* dat lang het standaardwerk over de Limburgse geschiedenis was, tot er in de jaren '60 nieuwe grote onderzoeken naar de geschiedenis van Limburg verschenen. Rogier, die voornamelijk bekend is geworden door zijn *Geschiedenis van het Katholicisme in Noord-Nederland in de 16^e en 17^e eeuw*, schreef in 1967 *Limburg in de Franse tijd*. Antonius Polman publiceerde een jaar later het driedelige werk getiteld *Katholiek Nederland in de achttiende eeuw*, waarvan het laatste deel de gebieden Brabant en Limburg behandelt in de periode 1700-1795. Met dit grote werk probeerde Polman de trilogie van de vaderlandse kerkgeschiedenis door R.R. Post en Rogier af te ronden. Polmans werk behandelt niet de Franse tijd, maar geeft wel veel informatie over de periode daarvoor, zoals de religieuze context. In 1972 publiceerde Wiebe Jappe Alberts zijn *Geschiedenis van de beide Limburgen*. De twee boeken werden geschreven op uitnodiging van de 'Gouverneurs van de Nederlandse en Belgische provincies Limburg' en behandelt de geschiedenis van dit gebied vanaf de prehistorie tot aan het

4 L.J. Rogier, 'Limburg in de Franse tijd' in: *Limburgs verleden. Geschiedenis van Nederlands Limburg tot 1815* (1967).

begin van de 20^e eeuw.

Met uitzondering van Jappe Alberts en Rogier hebben de Limburgse historici gemeen allen vooraanstaande geestelijken te zijn. De eerste geschiedenissen van Limburg zijn door historici geschreven vanuit een katholiek perspectief en dit is ook duidelijk te lezen. De nadruk lag voornamelijk op de geestelijken, hun werk en de kerkelijke institutie.

Dit viel ook historicus Pierre Ubachs op – die broeder was voor zijn carrièreswitch naar historicus – toen hij schreef over Limburg en de Franse bezetting: ‘De kerkhistorici hebben vanuit de functie als clerici vooral voorliefde getoond voor de lotgevallen van de kerk.’ Hierdoor heeft volgens Ubachs een te grote nadruk gelegen op het kerkelijk aspect en staat de periode in de literatuur vooral bekend als een tijd van strijd en vervolging. Om die reden besteedt hij in zijn onderzoek aandacht aan de cultuur van de regio in de Franse tijd. Ubachs komt tot de conclusie dat, alhoewel er rondom de thema's van de levensstijl en de cultuur weinig hoogtepunten aan het licht waren gekomen, op bestuurlijk-rechterlijk niveau grote veranderingen werden doorgevoerd in de regio, maar dat het jaren na de Franse tijd voor de gewone man moet hebben geleken of de Fransen er nooit waren geweest.⁵ Hij besteedt ruime aandacht aan het leven van de gewone man in Venlo, maar heeft daarbij geen gebruik gemaakt van de kroniek van pastoor Van Postel. Ubachs maakte voor zijn werk gebruik van Rijnlandse, Belgische en Franse literatuur waarin de regio Limburg vooral wordt besproken aan de hand van statistieken en brede ontwikkelingen. Om deze reden is het interessant om de conclusies van Ubachs te toetsen aan de kroniek van de pastoor. Vanuit Ubachs' perspectief is het begrijpelijk dat hij weg wilde blijven van kerkelijke bronnen, zoals de kroniek. Toch hoeft de kroniek niet te worden bestudeerd als een priesterverhaal, maar kan het ook worden gebruikt om zijn rol als burger in de gemeenschap te bestuderen. Alhoewel het twijfelachtig is om de pastoor als een 'gewone' burger te bestempelen schreef hij wel over het leven van de 'gewone' burger in Venlo.

Over de geschiedenis van Venlo in de Franse tijd wordt in bovenstaande werken sporadisch geschreven. Naar Roermond en met name Maastricht is het meeste onderzoek gedaan. De bisschop zetelde namelijk in Roermond en Maastricht vormde het bestuurlijke centrum van de regio. Het enige uitgebreide werk over Venlo in de Franse tijd is geschreven door de auteur en priester Sigismund Tagage.⁶ In zijn *Vrijheid, gelijkheid en broederschap in het kanton Venlo 1794-1800* uit 1974 maakte hij gebruik van Franse archiefstukken, waarvan met name de rapporten van Commissaris Petit, die vanaf 1795 aan het hoofd stond van het kanton Venlo. Petits handelingen en overwegingen in combinatie met zijn contacten met het Venlose stadsbestuur worden uitgebreid beschreven. De kroniek van pastoor Van Postel komt aan bod, maar wordt voornamelijk gebruikt om bepaalde gebeurtenissen te beschrijven. Tagage concludeert dat Petit

5 Pierre Ubachs, ‘Ongewilde Revolutie. Limburgs Maasland onder Frankrijk 1794-1814’, *De la Société historique et archéologique dans le Limbourg* deel 130 (Maastricht 1994), 90.

6 Sigismund Tagage, "Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap' in het kanton Venlo', *Publications de la société historique et archeologique dans le Limbourg* 60 (1974), 7-226.

uiteindelijk niet slaagde in het veranderen van Venlo naar Frans ideaalbeeld door een te grote tegenstand en een geringe medewerking in Venlo. In lijn met Ubachs conclusie merkt Tagage op dat het goede van de Franse Revolutie werd overschaduwd door grote offers aan geld en goed, en de aanslag op de godsdienstige gevoelens van de meerderheid van de bevolking.⁷

Concluderend zijn een aantal zaken opvallend aan de beschreven historiografie. Ten eerste zijn alle genoemde geschiedschrijvers, met uitzondering van Jappe Alberts, katholiek actief. Dit heeft tot gevolg dat ze bij de geschiedenis van de regio en van Venlo de nadruk leggen op het slachtofferschap van de katholieke kerk tijdens de Franse bezetting. Daarnaast werden geschiedenissen van priesters zoals Van Postel dus geschreven door experts op dat gebied. Zij keken vooral naar de organisatie van de kerk en de rol van de priester daarin. Hierdoor besteedden ze minder aandacht aan de rol van de kerk en de priester in de maatschappij, en met name in een periode dat het bestaan van de katholieke kerk onder druk kwam te staan. Ten tweede valt op dat de meeste publicaties over de Franse tijd in Limburg gepubliceerd zijn in bundels of tijdschriften. Er zijn weinig grootschalige onderzoeken en veel artikelen zijn geschreven door amateurhistorici, een probleem dat hoogleraar middeleeuwse geschiedenis Hans Mol recentelijk nog aankaarte in de krant.⁸ Ten derde is het noemenswaardig dat er de afgelopen twee decennia relatief weinig onderzoeken zijn gepubliceerd over de geschiedenis van Limburg in de 18^e en 19^e eeuw.

Uit de historiografie kan de conclusie worden getrokken dat het hoog tijd is om de Franse tijd in de regio – en met name in Venlo – nader te bestuderen en te focussen op het leven in Venlo van de 'gewone' burger. Door gebruik te maken van kronieken hebben andere historici al ervaringen van mensen in de Franse tijd kunnen onderzoeken. Daarnaast zijn er recentelijk een aantal artikelen uitgebracht met daarin nieuwe ideeën over het gebruik van kronieken. Op het gebied van autobiografische teksten over de Franse tijd heeft Arianne Baggerman een aantal reacties beschreven van schrijvers op revolutionaire omwentelingen.⁹ Hierbij keek ze voornamelijk naar de tijdsbeleving van mensen en hoe ze omgingen met veranderingen. Allereerst merkte ze op dat schrijvers vaak schreven dat ze veranderende tijden hadden meegemaakt, maar dat ze zelf niet veranderd waren. Veel schrijvers depolitiseerde hun herinneringen. Oude dagboeken en memoires werden vaak vernietigd of aangepast.

Voor specifiek de kronieken schreef Judith Pollmann een artikel getiteld *Archiving the present and chronicling for the future in early modern Europe*.¹⁰ Hierin probeert ze de populariteit van het schrijven van kronieken te achterhalen. Pollmann beschrijft dat motieven voor het schrijven

7 Tagage, 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap', 147.

8 Hans Mol, 'Opinie: Help, de Nederlandse Middeleeuwen dreigen in de marge te verdwijnen,' *De Volkskrant* (31 januari 2022).

9 Baggerman, A., 'Zo een vrijheid beger ik nimmer meer te beleven': het witwassen van het verleden in Nederlandse ego-documenten (1800-1850), *De Negentiende Eeuw* 33.2 (2009) 73-95.

10 Judith Pollmann, 'Archiving the present and chronicling for the future in early modern Europe', *The Past and Present Society* 233 (2016) 231-252.

van een kroniek soms te maken hebben met politieke crises, oorlogen en burgerconflicten. Dit is niet het geval bij de kroniek van Van Postel, maar wel is te zien dat de hoeveelheid tekst enorm toenam toen Venlo in de oorlog betrokken raakte. Pollmann geeft vervolgens ook een nieuwe blik op het bekijken van details in kronieken, zoals het weer, prijsveranderingen en andere schijnbare trivialiteiten. Volgens haar spelen ze een centrale rol voor de schrijvers en gebruiken ze deze data om vergelijkingen te kunnen maken voor zichzelf. Dan gaat het bijvoorbeeld over voorspellingen of data die ze kunnen vergelijken met andere jaren. In de kroniek van pastoor Van Postel lijkt het of de kroniek wordt bijgehouden als archief; een document waarin onder andere brieven en geldzaken worden vastgelegd zodat ze later altijd teruggevonden kunnen worden.

Een van de historici die deze nieuwe inzichten hebben gebruikt is Joris Oddens. In een artikel uit 2020 schrijft hij over de geschiedenis van ervaringen, waarna hij aan de hand van een kroniek uit Ameland kijkt naar hoe de 'normale' mens staatsvernieuwing ervoer.¹¹ Hij sluit zich hierbij aan bij de sociale historici die het 'bottom up' perspectief hanteren, maar stelt dat er daarbij nagenoeg geen gebruik wordt gemaakt van autobiografische bronnen.¹² Gebaseerd op het gebruik van petitie concludeert Oddens dat de bewoners van Ameland legitimiteit gaven aan de nieuwe regering door zich te houden aan oude rituelen zoals het sturen van petitie, terwijl ze de nieuwe regering in zekere zin wel hadden afgewezen.

Dit staat in lijn met wat Pollmann schreef over kronieken in de Franse tijd. Ze introduceert in het artikel *The spirit of the Belltower* een nieuwe term, 'de domesticatie van het nieuwe.' Dit betekent dat mensen in bijvoorbeeld het revolutionaire tijdperk veerkrachtig waren en dat ze zich konden aanpassen aan veranderingen. Dit kwam niet doordat ze het verleden vergaten, maar doordat ze een nieuw gevoel van continuïteit tussen verleden en heden creëerden. Veranderingen werden voornamelijk op lokaal niveau ervaren en manifesteerden zich vooral in het veranderende gebruik van bekende publieke gebouwen en -ruimtes. Wanneer er enige vorm van herstel optrad, dachten ze dat alles weer normaal was.¹³ Pollmann komt ten slotte tot de conclusie dat kroniekschrijvers zich beter konden aanpassen op veranderingen dan historici dachten.

De nieuwe kennis over het gebruik van kronieken, in combinatie met de conclusies uit de beschreven historiografie, tonen de relevantie voor het opnieuw bekijken van de Franse tijd in Limburg met behulp van een autografische bron. De kroniek van pastoor Van Postel vormt daarvoor een goed uitgangspunt. De kroniek is door sommige historici al gebruikt, maar voornamelijk om de politiek-militaire geschiedenis van Venlo te construeren. Historici hebben de

11 Joris Oddens, 'De Nederlandse revolutie in dorp en stad. Lokale geschiedschrijving over de patriots-Bataafse tijd, 1875 tot heden', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 130 (2017) 565–591.

12 Enkele uitzonderingen hierop die wel gebruik hebben gemaakt van kronieken zijn Baggerman, A. & Dekker, R. *Kind van de toekomst. De wondere wereld van Otto van Eck (1780-1798)* (Amsterdam 2005); Deseure, B. 'Den ouden luyster is verdwenen'. *Geschiedenis, herinnering en verlies bij Jan Baptist Van der Straelen (1792–1817)*. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 40(4) (2010), 517–555.

13 Judith Pollmann, 'The Spirit of the Belltower. Chronicling Urban Time in an Age of Revolution' in J. Pollmann en H. te Velde (eds.), *Civic Continuities in an Age of Revolutionary Change, c.1750–1850*, Palgrave Studies in Political History (Londen 2023), 272-293, aldaar 13.

kroniek niet gebruikt om de Venlose gemeenschap te onderzoeken gedurende de Franse tijd in Venlo. Het opnieuw bekijken van de kroniek vanuit een ander doel staat in lijn met de recente trend van historici om vaker gebruik te maken van egodocumenten en de belangstelling voor de belevingswereld van mensen. Onderzoek naar kronieken zorgen, naast een aanvulling op het al brede scala aan lokale geschiedenissen, voor nuttig vergelijkingsmateriaal en kunnen historici prikkelen tot het stellen van andere vragen.¹⁴

In dit onderzoek zal daarom de vraag centraal staan wat de waarde van de kroniek van pastoor Van Postel is voor het bestuderen van de ervaringen van de Venlose gemeenschap ten tijde van de Franse omwenteling in de periode 1780-1800? De nadruk ligt op wat de pastoor schreef en hoe hij en de Venlonaren de veranderingen in bestuur en dagelijks leven ervoeren. In het eerste hoofdstuk wordt aandacht besteed aan het dagelijks leven in Venlo vóór de eerste aanval van de Fransen op Venlo in 1792. Wat hield de pastoor bezig in het dagelijks leven en wat vond hij de moeite waard om op te schrijven? Hierbij komt aan bod wat Van Postel schreef over zijn positie in de stad, maar ook hoe hij omging met verschillende politiek actoren zoals de regering in Den Haag, het stadsbestuur, maar ook bijvoorbeeld de bisschop in Roermond onder wiens religieuze leiding de pastoor stond. Vervolgens wordt door middel van een aantal thema's gekeken naar de ervaringen van de pastoor in de Franse tijd. Allereerst, hoe beschreef Van Postel de aanvallen op Venlo en hoe werd dit ervaren door hem en door de stad? Er wordt gekeken naar het verschil in beschrijvingen tussen de twee belegeringen en de gevolgen die dit op de korte termijn had voor Van Postel en de stad. Ten tweede wordt er gekeken naar het thema van de financiën. Van Postel beschreef namelijk meermaals hoe het financieel met hem en zijn pastorie ging. De moeilijkheden die hij had om aan inkomsten te komen, zowel voor als tijdens de Franse tijd, komen aan bod. Ten slotte komen kerk en religie centraal te staan. De komst van de Fransen zorgde voor grote veranderingen op religieus gebied, waarbij het bestaansrecht van de pastoor en zijn kerk onder druk kwamen te staan. Hoe gingen Van Postel, de andere geestelijken en de inwoners van de stad om met de nieuwe wetten?

Historische context

Waar een dagboek draait om het leven van een persoon, ligt in een kroniek de focus op een stad of gemeenschap. Pollmann definieert een kroniek als 'een tekst, afkomstig van iemand die zichzelf geschikt acht om evenementen in zijn omgeving bij te houden en die gelooft dat deze

14 Judith Pollmann, 'De terugkeer van de lokale geschiedenis,' Webinar KNHG, 3 juni 2021. <https://knhg.nl/2021/06/04/terugkijken-knhg-webinar-de-terugkeer-van-de-lokale-geschiedenis/> (laatst geraadpleegd op 03-11-2022).

gebeurtenissen waardig zijn om te beschrijven op een chronologische manier.¹⁵ In dit onderzoek komt naar voren waarom Van Postel de kroniek bijhield, waarbij een belangrijke reden was om informatie op te slaan die later van pas kon komen.¹⁶

De originele versie van de kroniek is helaas in de loop der jaren verloren gegaan. De versie die vandaag de dag beschikbaar is, en die wordt gebruikt in dit onderzoek, is de versie van Henricus H.H. Uyttenbroeck, gepubliceerd in 1911. Deze Venlose uitgever bracht in 1908 het eerste deel uit van zijn vijfdelige historische werk, genaamd Bijdragen tot de geschiedenis van Venlo.¹⁷ In het derde deel beschreef hij de geschiedenis van Venlo in de Franse tijd met daarbij de kroniek. In het voorwoord bij de publicatie van de kroniek beschreef Uyttenbroeck zijn zoektocht naar het origineel van de kroniek. De kroniek zou eind negentiende eeuw nog op de pastorie hebben gelegen, waarna het origineel kwijt is geraakt. Uiteindelijk werd door hem toch een precieze kopie gevonden van de kroniek. Deze versie is waarschijnlijk nauwkeurig en overeenkomstig met het origineel, aangezien Uyttenbroeck beschreef dat er 'twee fragmentarische afschriften' van de kroniek bestonden die hij voor de vondst van de complete kopie wilde gebruiken en die overeenkwamen met de kopie. Volgens Uyttenbroeck werd een nieuwe bewerking wel nodig geacht, waarvoor de argumentatie echter ontbreekt.

De kroniek is in Uyttenbroecks versie fors bewerkt. Zo schreef hij in het voorwoord dat zijn versie in een 'meer hedendaagse spelling en stijl is opgesteld.' In het Maastrichts Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) zijn nog enkele manuscripten hiervan te zien.¹⁸ Hierbij gaat het om korte fragmenten van de kroniek. Één van de versies lijkt een oude kopie van het origineel te zijn, een andere versie lijkt de bewerkte versie van Uyttenbroeck te zijn. Tussen de twee versies is duidelijk te zien wat Uyttenbroeck bedoelde met de aanpassingen die hij zou hebben gemaakt, zoals het anders formuleren van zinnen of het aanpassen van de tekst naar een modernere schrijfstijl. In Uyttenbroecks eindproduct heeft hij verschillende onderdelen toegevoegd. Er staan regelmatig stukjes tekst tussen haakjes waarvan Uyttenbroeck aangaf dat het hierbij ging om 'nodige ophelderingen en aantekeningen'. Ook zijn er een aantal bijlages toegevoegd: In het voorwoord wordt de historische context gegeven van het begin van de 18^e eeuw tot het einde van de Napoleontische tijd, wordt Pastoor Van Postel kort geïntroduceerd en is de kroniek volledig geannoteerd met namen, beroepen, gebouwen, locaties en 'opmerkelijke gebeurtenissen'. Dit maakt het voor de lezer makkelijk om te navigeren door de kroniek. Naast dat Uyttenbroeck nauwkeurig aangaf wat hij had toegevoegd aan de kroniek, schreef hij ook wanneer er onderdelen missen in zijn versie, bijvoorbeeld: "April heeft nog vele slechte voddens, die de moeite niet waard

15 Pollmann, 'Archiving the Present', 235.

16 Voorbeelden hiervan zijn te vinden in Van Postel, 29 en 106.

17 Henri H.H. Uyttenbroeck, 'Bijdragen tot de Geschiedenis van Venlo', 5 delen (Venlo 1908-1931).

18 RHCL Maastricht, Handschriftencollectie (voormalig) Rijksarchief Limburg (18.A), inv.nr. 151, Uittreksel uit een handschrift.

zijn" of "de rest van Januari zijn voddem."¹⁹ De manier waarop aangegeven is welke veranderingen er zijn gemaakt, maakt dat deze versie als bruikbaar geacht kan worden.

Alvorens in de kroniek te duiken is het nodig om enige context te verschaffen over de geopolitieke situatie aan de vooravond van de Franse Tijd en de positie van de kerk in Venlo. De politieke situatie waarin Venlo zich bevond aan het einde van de achttiende eeuw werd bepaald door de Spaanse Successieoorlog (1701-1713). Bij de beëindiging van de Spaanse Successieoorlog werden in de jaren 1713-1715 de Zuidelijke Nederlanden – het geografische gebied dat ook bekend stond als Opper-Gelre – opgedeeld onder een aantal landen, waarbij de Oostenrijkse Habsburgers het overnamen van de Spaanse Habsburgers.²⁰ Zo ontstond er een Oostenrijks deel, een Pruisisch deel, een Guliks deel en een zogenaamd ‘Staats’ deel, dat onder leiding kwam te staan van de Nederlandse Republiek. Dit Staatse deel ging Staats Opper-Gelre heten en werd door de Nederlandse Republiek beschouwd als een onderdeel van de ‘Generaliteit van de Republiek der zeven verenigde Nederlanden.’ Venlo werd een Staatse enclave in een politiek gefragmenteerde regio tussen Pruisisch- en Oostenrijks Opper-Gelre. De voor Venlo belangrijke bisdomstad Roermond kwam onder Oostenrijkse heerschappij te staan. Er werd bepaald dat de status van de godsdienst overal hetzelfde zou blijven zoals dat voor de oorlog was geweest.²¹

Venlo en de maastreek werden geregeerd als Generaliteitsland. De strategie van de Nederlandse Republiek in deze regio was ‘gericht op het behoud van wat ze hadden, grenscorrecties en het meedelen in oorlogsbuit.’²² Dat de stad Venlo geregeerd werd als Generaliteitsland betekende dat ze gedwongen waren zich te houden aan de wetten en decreten van de Nederlandse Republiek. De jaren tachtig van de achttiende eeuw waren voor de regio Opper-Gelre erg roerige tijden. Afgezien van de vluchtelingenstroom kwam dit niet door de strijd in de Nederlandse Republiek tussen Prinsgezinden en Oranjegezinden of het uitbreken van de Franse Revolutie. In de literatuur over de geschiedenis van Venlo en Limburg komen deze gebeurtenissen nauwelijks aan bod en in de kroniek werden deze gebeurtenissen niet direct beschreven. De gebeurtenis die wel aandachtig is bestudeerd in de literatuur over de regio is de Brabantse Omwenteling. Het Hertogdom Brabant, dat op Oostenrijks grondgebied lag, stond formeel onder Spaanse heerschappij, maar had enige mate van autonomie verkregen van de Spaanse landvoogden. Hierdoor werd het gebied de facto bestuurd met de Staten-Generaal, als Generaliteitsland. Onder bestuurlijk bewind van Jozef II werd getracht in snel tempo radicale veranderingen door te voeren, met als doel om de - voor de keizer opstandige - standenvertegenwoordigers tot orde te roepen. Hij ontbond in juni 1789 de Staten van Brabant,

19 Van Postel, 116 en 134.

20 De relevante vredesverdragen die voor de opdeling van Opper-Gelre zorgden zijn de Vrede van Utrecht (1713), de Vrede van Rastatt (1714), de Vrede van Baden (1715) en het Barrièretractaat van Antwerpen (1715).

21 P. Polman, ‘Buiten de Hollandse Zending 1700-1795’, in: *Katholiek Nederland in de achttiende eeuw* 3 (Hilversum 1968), 3-4.

22 P.J.H. Ubachs, 'Een Franse uithoek: Limburg 1794-1814', *BMGN* 104.4 (1989), 654-664, aldaar 654.

verklaarde de Blijde Inkomsten nietig en casseerde de Raad van Brabant. Vooral bij een groep 'Verlichte' burgers schoot dit in het verkeerde keelgat. Alhoewel ze niet principieel tegen de hervormingen van de keizer waren, was het vervangen van de standenvertegenwoordiging voor een gecentraliseerde bureaucratie een stap te ver en daarmee een aanslag op de volkssoevereiniteit.²³ Het leidde tot een opstand waarbij de Brabantse revolutionairen het Oostenrijkse regeringslegers wisten te verslaan en een confederatie stichtte, de Verenigde Nederlandse Staten. Door onenigheid onder de opstandelingen, de dood van keizer Jozef II en het tactvol handelen van opvolger Leopold II werden de meeste hervormingen binnen een jaar teruggedraaid en het gezag van de Oostenrijkse keizer hersteld.

Alhoewel de Brabantse Omwenteling geen directe invloed had op de politieke ontwikkelingen in Venlo, was er wel een precedent geschept waar de Fransen later op zouden voortborduren. De rol van 'Verlichte' burgers op het gebied van volksvertegenwoordiging, antiklerikale sentimenten en het veranderen van publieke gebruiken was overeenkomstig tussen de Brabantse Omwenteling en het uitbreken van de Franse revolutie.²⁴ Concluderend geven beiden een goede weerspiegeling van de crisis van het Ancien Regime, die niet op een specifieke geografische locatie valt te bepalen.

Ten slotte is het noodzakelijk om de positie van de katholieke kerk in Opper-Gelre en Venlo te benadrukken. Na de Spaanse Successieoorlog werd vastgelegd dat de katholieke kerken in de Generaliteitslanden mochten blijven bestaan, maar jaarlijks recognitiegelden moesten betalen aan de Staten-Generaal. De bisschop in Roermond kwam hierdoor in financiële problemen en kon niet rekenen op financiële ondersteuning vanuit wereldlijke hoek.²⁵ Dit had effect op iedereen die onder het bisdom functioneerde, zoals ook de parochie van pastoor Van Postel.

De religieuze situatie in Venlo was enigszins uniek aangezien er seculiere en reguliere geestelijken woonden.²⁶ Er was een parochiekerk in de stad, waar vanaf 1788 Van Postel de hoofdpastoor was. Hij kwam oorspronkelijk van een Premonstratenserklooster uit Averbode. Daarnaast waren er verschillende kloostergemeenschappen aanwezig, waaronder de Kruisheren, Minderbroeders, Annunciaten en de zusters van de Heilige Geest. Ook was er een gereformeerde

23 Jan Craeybeckx, "De Brabantse Omwenteling: een conservatieve opstand in een achterlijk land?", in: *Tijdschrift voor Geschiedenis* (1967), 303-330, aldaar 304.

24 Voor een vergelijking tussen de twee gebeurtenissen zie Jan Craeybeckx, "De Brabantse Omwenteling: een conservatieve opstand in een achterlijk land?", in: *Tijdschrift voor Geschiedenis* (1967), 303-330. A. Cosemans, 'De Brabantse Omwenteling en de vestiging van het Frans bewind in de Zuidelijke Nederlanden', in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden VIII* (1955), 170-181.

25 De bisschop in Roermond had aan het begin van de 18e eeuw, door de Spaanse Successieoorlog, zijn inkomen al drastisch zien slinken. Ter illustratie; in 1707 schreef de Roermondse bisschop d'Ongnies aan de Paus dat hij jaarlijks recht had op tienduizend gulden, maar dat hij moest zien rond te komen van nog geen vierduizend gulden. Na de vredesverdragen en de nieuwe territoriale verdeling werd er een nieuwe regeling getroffen waarbij het bisdom een inkomen zou ontvangen uit 4 verschillende staatskassen: De Pruisische koning, de Oostenrijkse keizer, de Staten-Generaal en de Paltsgraaf zouden gezamenlijk het inkomen van het bisdom tot iets meer dan drieduizend gulden brengen. Zie Polman, P., 'Buiten de Hollandse Zending 1700-1795', in: *Katholiek Nederland in de achttiende eeuw* Deel 3 (Hilversum 1968), 135-136.

26 Seculieren zijn geestelijken die bij hun inwijding gehoorzaamheid gaven aan een bisschop. Regulieren daarentegen deden dit tegenover een overste, bijvoorbeeld een kloostergemeenschap.

kerk aanwezig. De rol van de pastoor in een stedelijke gemeenschap was groot. Zo zouden volgens Polman de meeste burgers blindelings het woord van de pastoor volgen, 'of deze te maken had met Oostenrijkse, Staatse of Pruisische verordeningen, zei hun niets.'²⁷

²⁷ Polman, 'Spirit of the Belltower', 238.

1. Het dagelijks leven in Venlo

1.1 Venlo en de Maas

De rivier de Maas geeft bestaansrecht aan de stad Venlo. De hele kroniek staat vol met zaken die met het water te maken hebben. Zo vroom de Maas tussen 1781 en 1796 elf keer vast. Het vastvriezen kon ervoor zorgen dat men te voet de Maas over kon steken, wat voor burgers ijsvertier opleverde, maar zorgde er ook voor dat schepen vast kwamen te liggen. Met een 'schipbrug' werden karren met grondstoffen over het ijs gereden. Een strenge winter zorgde vaak voor veel schade en ongelukken. Wanneer het ijs losbrak kon dit zorgen voor schade aan schepen en de haven, maar ook dat het water in de stad kon komen. Van Postel beschreef nauwkeurig de ongelukken en de soldaten, schippers en kinderen die verdronken. Toen in 1784 door de vrieskou een ijssdam was ontstaan, kwam het water in de stad. De pastoor beschreef welke straten er zwaar getroffen waren en dat het water bij zijn eigen woning in de kelder kwam. Acht dagen later was het water volledig uit de stad en werd de schade opgemaakt; gewelven waren op meerdere plekken ingevallen en verschillende kelders beschadigd.²⁸ De lezer wordt continue herinnert aan de gevaren dat het water kan veroorzaken.

De waterstand op ongewone momenten werd goed bijgehouden door Van Postel. De stand van het hoge water in 1784 werd genoteerd en vergeleken met die van een beruchte overstroming uit 1740. In 1800 kwam het water weer hoog te staan en werd de vergelijking getrokken met de waterstand van 1784. Hieruit blijkt een van de redenen voor het bijhouden van de kroniek voor Van Postel: Bepaalde gebeurtenissen of stukjes informatie worden doelbewust opgeschreven, zodat er op een later tijdstip nog naar verwezen kan worden. Het is informatie die de schrijver nuttig acht, waaruit hij of anderen vergelijkingen kunnen maken of patronen herkennen.

De strategische ligging aan de Maas voor de handel blijkt zeer duidelijk uit de tekst van de pastoor. Van Postel schreef voortdurend over karren die vanuit de haven door de stad gingen met goederen en grondstoffen. Over de voedselvoorziening wist de pastoor te melden hoeveel karren met meel, hooi en stro er beschikbaar waren, wat de prijs was, en soms waar het vandaan kwam. Met name in tijden van oorlogsdreiging schreef hij uitgebreid over de grote toename van het aantallen schepen en karren, in combinatie met een verandering van de getransporteerde goederen. Oorlogsmateriaal zoals munitie en kanonnen, kapitaal om soldaten te betalen tot "gevlucht goed" van belangrijke personen die op de vlucht waren geslagen. Door de ligging van Venlo werd de stad vooral gebruikt als doorvoerlocatie. Al in 1783 schreef Van Postel gedetailleerd wat voor materieel er in Venlo aankwam, waar het vandaan kwam, en waar het vervolgens weer naar toe ging.²⁹

28 Van Postel, 15-16.

29 Ibidem, 10.

1.2 Wie gaat er over religie?

Hoe de politieke verhoudingen in de pre-Franse Tijd er uit zagen werd duidelijk bij een discussie rondom de biddag in 1782. Hierbij speelden het kerkgemeenschap in Venlo, het Venloos stadsbestuur, de bisschop in Roermond en de Staten-Generaal in Den Haag allemaal een rol. De kwestie, zoals beschreven in de kroniek, begon in mei 1782 toen de pastorie een ordonnantie van de bisschop uit Roermond ontving om in alle kerken van Venlo op iedere eerste donderdag van de maand een biddag te houden. Een biddag werd uitgegeven door een overheid met als doel om Gods zegen of ontferming te vragen over bepaalde gebeurtenissen.³⁰ De burgemeester van Venlo, Conraetz, vertelde de kerk dat ze deze ordonnantie nog niet mochten publiceren in de stad, omdat de president van het Hof van Justitie van Venlo op het moment niet aanwezig was.³¹ Van Postel reageerde door te stellen dat hij niet tegen de bisschoppelijke ordonnantiën in wilde gaan en verzocht:

“den burgemeester vriendelijk van zich met de kerk of hare diensten niet te willen bemoeien; als gij op het stadhuis zit, dan kunt gij ordonneeren en bevelen in 't civiel en politiek. Daarop antwoordde Conraetz: 'k wenschte wel nooit met geestelijken te moeten handelen, en liep met eenen kwaden kop de deur uit.”³²

Een jaar later kreeg de pastoor te horen dat hij moest stoppen met de maandelijks biddag, in order van de “H.H. Mog.” – de Staten-Generaal uit Den Haag. Of het stadsbestuur van Venlo hulp had ingeschakeld uit Den Haag is niet bekend. Daar het lang duurde voordat er een reactie kwam vanuit de Nederlandse regering lijkt het aannemelijk dat er vanuit Venlo contact is geweest met de Nederlandse regering. Dit was in lijn met de andere communicatie die in de kroniek terug te vinden is tussen Venlo en Den Haag, waar vaak vele maanden tussen kon zitten.

Een jaar later, inmiddels april 1784, kwam er weer een decreet vanuit Den Haag, waarna Burgemeester Conraetz, “gecommitteerd, zoals zij zeiden”, aan de pastoor vroeg om een gereformeerde biddag te houden ten welvaren van het land. Van Postel sribbelde tegen: Hij vertelde Conraetz dat er een biddag zou plaatsvinden wanneer deze gepubliceerd werd. De burgemeester reageerde dat hij graag wilde weten of dat ook zou gebeuren, waarop Van Postel antwoordde: “Als 't gepubliceerd wordt zal het zijn’. Hiermee hebben de twee ambassadeurs heel vriendelijk... hun afscheid genomen.”³³ Een dag later kwam er een stadsbode bij de kerk vragen of

30 Peter van Rooden, *Religieuze regimes. Over godsdienst en maatschappij in Nederland, 1570-1990* (1996 Amsterdam).

31 Het Hof van Justitie (ook het Staats Hof genoemd) was het bestuurlijk orgaan van Staats Opper-Gelre. Haar bevoegdheden waren zeer beperkt; decreten, plakkaten en ordonnanties werden rechtstreeks gestuurd naar de lokale bewindspersonen, die deze moesten uitvoeren en uitvoeren.

32 Van Postel, 8.

33 Van Postel, 17.

er iets gepubliceerd was. “Daar is niet gepubliceerd dan de aanstaande huwelijken”. Weer een dag later, de dag van de daadwerkelijke gereformeerde biddag, schreef Van Postel; “was het gereformeerde biddag, maar in onze kerk ofte anderen is niets geschied; noch iemand van den Magistraat heeft ons aangesproken.”³⁴

De kwestie van de biddag moet voor Van Postel een belangrijke principekwestie zijn geweest, want de jaren daarop schreef hij nog verschillende keren over de biddag. Een jaar na zijn weigering om een gereformeerde biddag te houden beschreef Van Postel kortstondig dat het gereformeerde biddag was, maar ‘niets is ons aangezegd, en daar is ook niets gedaan.’³⁵ Ook de jaren daarna herinnerde Van Postel de lezer er aan dat het gereformeerde biddag was, maar dat er niets geschiedde. In de jaren daarop werden er nog verschillende biddagen uitgevaardigd, waar hij soms gehoor aan gaf. Deze werden volgens Van Postel uitgegeven door het stadsbestuur of door de Staten-Generaal, maar hij schreef er iedere keer expliciet bij dat hij orders had gekregen van de bisschop in Roermond.

Het voorbeeld van de kwestie rondom de biddag laat zien dat Van Postel en zijn katholieke kerk onder druk stonden van verschillende politieke krachten die hun invloed probeerden uit te oefenen. Het stadsbestuur probeerde de Venlose kerk te vertellen wat ze moesten doen, maar wanneer deze niet luisterden, klopten ze aan bij de Staten-Generaal in Den Haag. Deze kon vervolgens druk uitoefenen op de bisschop in Roermond, van wie Van Postel de bevelen klaarblijkelijk opvolgde. Volgens historicus Van Roode was de biddag een poging van de Republiek om de betrokkenheid van de religieuze groepen te bevorderen en om tegelijkertijd invloed uit te kunnen oefenen. Het was daarmee onderdeel van een proces waarin de religieuze diversiteit van de staat werd gestabiliseerd.³⁶ Van Postels opstandigheid laat zien dat de praktijk verschilde van de theorie.

Ook op financieel gebied was er veel getouwtrek tussen de kerk en het stadsbestuur en werd duidelijk dat Van Postel te maken kreeg met verschillende machtscentra die invloed probeerden uit te oefenen in de stad. In het voorjaar van 1784 kwam er een brief van de bisschop uit Roermond waarin stond dat de magistraat van Venlo de kerk onterecht gelast had om geld vrij te maken voor het opbouwen van een toren. De bisschop stelde dat hij hier niet over was ingelicht en dat de kerk ernstig benadeeld werd en verzocht de magistraat om de kerk te ontlasten. De brief eindigde met het dreigement dat wanneer dit niet zou gebeuren, hij de Staten-Generaal zou adresseren. Vervolgens schreef Van Postel dat er een ontmoeting op het stadhuis had

34 Van Postel, 17.

35 Ibidem, 21.

36 Van Roode, *Religieuze regimes*, 103. Peter van Roode laat in zijn onderzoek onder andere zien dat de biddagbrief een interessante bron is om te kijken naar de manier waarop de Nederlandse Republiek de politieke eenheid religieus probeerde te verbeelden. Hij besteedt echter alleen aandacht aan de gereformeerde kerken, terwijl hij stelt dat de bededagen in de achttiende eeuw door vrijwel alle religieuze groepen werden gevierd. De katholieke kerk, met name in de generaliteitslanden, is niet onderzocht. Onderzoek hiernaar, en naar de daadwerkelijke uitvoering van de biddagen kan nieuwe inzichten geven.

plaatsgevonden 'alwaar de kerkrekening behandeld werd.'³⁷

Een paar weken later deed er zich eenzelfde scenario voor waarbij de magistraat de kerk ordonneerde om kerkgeld te geven aan het 'Manhuis'.³⁸ De kerkmeester ging hier niet mee akkoord en haastte zich naar Roermond, waarna hij een dag later terugkeerde met orders van de bisschop om geen kerkgeld te geven aan 'den Staat of het Manhuis'. De bisschop gaf de kerkmeester opdracht om de kerk te schilderen, "hetgeen de Magistraat wilde beletten." Daarna is er waarschijnlijk contact geweest tussen het stadsbestuur en de bisschop. Twee weken later meldde Van Postel namelijk dat hij een brief had ontvangen van de bisschop met daarin de opdracht om het geld te geven aan het Manhuis en dat de kerk geschilderd moest worden.³⁹

Van Postel en zijn kerk hadden veel te maken met andere politieke actoren. Wanneer eigen acties tot conflict leidden, werd boven het hoofd van de pastoor gecommuniceerd en onderhandeld om een beslissing te nemen. Net zoals in het voorbeeld van de biddag probeerde de pastoor zelf of lokaal iets op te lossen, maar werd hij teruggefloten door andere politieke actoren. Het is echter duidelijk dat Van Postel de bisschop in Roermond verkoos boven het Venlose stadsbestuur.

Een andere actor die een rol speelde op de katholieke kerk in Venlo was de abdij van Averbode, die zich op grondgebied van het Heilige Roomse Rijk onder Jozef II bevond. Van Postel was de voorlaatste pastoor van deze abdij, voordat hij in 1780 tot onderpastoor werd benoemd in Venlo. De relatie tussen de abdij en de Venlose parochiekerk was interessant, want vanaf 1295 betaalde de Venlose kerk de 'tienden' aan de abdij, waarvoor in ruil ze het patronaat kregen – het recht tot het benoemen van de pastoor. Deze band zorgde echter voor conflicten met het stadsbestuur. In 1785 beschreef Van Postel dat hij de vraag van de staatse autoriteiten kreeg waar de tienden naar toe gingen. De magistraat stelde dat ze graag zagen dat het kapitaal van de tienden op Staats gebied uitgesteld werd, en niet bij de buitenlandse abdij. Van Postel reisde af naar Averbode om met de prelaat te overleggen. De prelaat was echter 'niet van zins om kapitaal af te staan' en de afspraken zouden blijven zoals ze waren.⁴⁰ De poging van het stadsbestuur om zich te bemoeien met de fondsen van de kerk waren tevergeefs.

De benoeming van Van Postel tot pastoor in Venlo bracht ook het nodige politieke getouwtrek teweeg. In november 1788 overleed de 'pastoor van Bosheer' en de dienstdoende pastoor in Venlo, Van den Broeck, werd daar de nieuwe pastoor en Van Postel kreeg Venlo. Voor zijn benoeming moest hij eerst nog 26,5 Fransche kronen institutiegeld betalen. Naast de jaarlijkse recognitiegelden die een katholieke kerk aan de Staten-Generaal moest betalen, was dit een andere vereiste die gedoging van de katholieke godsdienst betekende.⁴¹ Om de benoeming te completeren reisde de pastoor naar Roermond waarna hij bij terugkomst werd gefeliciteerd en met

37 Van Postel, 16.

38 Een voorloper van het hedendaagse verzorgingstehuis.

39 Van Postel, 17.

40 Ibidem, 20-21.

41 Polman, 'Buiten de Hollandse Zending', 8-9.

groot toeloop van volk werd ingeleid, zoveel dat “er omtrent het hoog altaar een graf is ingestort.”⁴² Een dag na de felicitaties waarschuwde de Raad Van Postel dat wegens een publicatie uit 1786 – “waarin verboden werd dat geene uitlanders mogen gepromoveerd worden op ‘t Statengebied van Gelderland” – hij geen pastoor had mogen worden. Van Postel kwam namelijk uit Antwerpen. De raad zou het echter door de vingers zien, omdat Van Postel al zo veel jaren als onderpastoor de stad had gediend.⁴³ Benoemingen van personen op invloedrijke posities werden dus door zowel het stadsbestuur als door de Staten-Generaal gecontroleerd.

1.3 Wie heeft de politieke macht?

In de kroniek schreef Van Postel ook over politiek-bestuurlijke spanningen waarbij hijzelf of de kerk geen rol speelden, zoals de nominatie van burgemeesters of het gedrag van schepenen. In januari 1781 berichtte Van Postel dat er een statenbode was gekomen met de mededeling dat de heer Vorsterman burgemeester zou worden, iets wat ‘buiten gewoonte’ was, want hij kwam oorspronkelijk niet uit Venlo. Een van de schepenen, genaamd Thyssen, toonde zijn ongenoegen en na een woordenwisseling was er een vergadering van de magistraat ‘om hem te stillen’. Vervolgens liep het uit de hand:

“Terwijl de andere heeren vergaderden kreeg Thyssen ruzie met den tamboer van de hoofd wacht, en stiet dezen met zijnen voet op den bandelier; de wacht kwam en nam Thyssen in de hoofdwacht. De officier [...], de commandant, zelfs de grootmajoor en meer waren op de been, die van mijnheer Thyssen niet dan scheldwoorden ontvingen. In de wacht begon deze den duivel te spelen en sloeg omtrent den morgen alle glazen van de wacht uit, waarop men hem handen en voeten bond met de koorden der trom, en op de brits wierp, waar hij menigen schoonen slag van de soldaten kreeg.”⁴⁴

In de avond stond volgens Van Postel de markt vol met volk en werd de wacht verdubbeld. Dat schepenen Thyssen een geliefd persoon was in de stad bleek uit het vervolg. De menigte trok naar het huis van de burgemeester en dreigde dat wanneer Thyssen niet ontslagen werd uit zijn arrest dat ze hem er zelf uit zouden gaan halen. De burgemeester schakelde de hoofdwacht in met volledige wapenuitrusting, ‘alle scherp geladen,’ maar dezelfde avond werd Thyssen nog vrijgelaten. “Een gewoel van volk was er, en een gedurig geroep van; ‘vivat schepenen Thyssen, vivat de patriotten’.”⁴⁵ Uiteindelijk brak de relatie van Thyssen met het stadsbestuur voorgoed. In

42 Van Postel, 58.

43 Ibidem, 59.

44 Ibidem, 35.

45 Ibidem.

1788 zou hij op een jaarmarkt ruzie hebben gekregen met militairen van Venlo, waarna hij zich dezelfde avond vrijwillig bij de hoofdwacht aangaf. Hier liep het weer eens uit op een gewelddadige confrontatie:

“[...] hij speelde sterk de beest in de kamer van den officier, waarom hem 6 man met de haren gesleept hebben naar de cortegarde (kleine roede), alwaar zij hem met de riemen der fusilen (geweren) bonden en met een goed plak slagen vereerd hebben.”

Een dag later werd Thyssen naar het Hof geleid, waar hij in civiel arrest werd gesteld. Een dag later wist hij uit het arrest weg te lopen en dook onder in het nabijgelegen Tegelen.⁴⁶ Hiermee kwam er een einde aan zijn leven in Venlo. Een aantal maanden later werd het vonnis van het Hof op de poorten geplakt: “Hij werd gecasseerd en verbannen.”⁴⁷

Interessant aan het voorval met schepen Thyssen is allereerst dat de burgerbevolking zich liet horen over een politieke beslissing. Alhoewel ze de keuze van de burgemeester niet wisten te beïnvloeden, wisten ze wel politieke druk uit te oefenen en daarmee iemand te steunen. Toch moet deze invloed niet overschat worden. Thyssen werd immers, door eigen toedoen, alsnog gestraft voor zijn daden. Vervolgens is het noemenswaardig dat hij werd toegejuicht als een ‘patriot’. In de kroniek gebruikt Van Postel nergens de term patriot, behalve een contextloze opmerking dat er een ‘sociëteit der patriotten’ was. In de jaren 80 van de negentiende eeuw neigden veel katholieken naar het patriotisme, omdat de antikatholieke politiek van de Nederlandse Republiek hun tegenstond. Venlo stond echter niet bekend als patriottistisch bolwerk en het toejuichen van Thyssen als patriot kan daarom ook geïnterpreteerd worden als ‘vaderlandslievend’.

In de kroniek wordt ook de aanwezigheid van een sociëteit ‘Prins van Oranje’ genoemd. Deze was volgens Van Postel opgericht op 7 augustus 1786 ter ere van de geboortedag van de Prinses van Oranje, Wilhelmina van Pruisen. De eigenaar van het huis dat de “Oranje-partij” huisvestte had nog een bord opgehangen met het opschrift “Neutrael caffè-huys”, maar dit werd door de burgemeester verboden.⁴⁸ Uit het feit dat er verder geen vermeldingen van deze sociëteit in de kroniek terugkeerden, kunnen we opmaken dat Van Postel zich of niet met deze partij bemoeide, deze niet van noemenswaardige grootte was, of dat de partij vanaf dan in het geheim opereerde. Orangistische en patriotse sentimenten waren wel aanwezig in Venlo, maar zorgden buiten bovenstaand voorbeeld niet tot conflicten in de stad.⁴⁹

46 Van Postel, 48.

47 Ibidem, 60.

48 Ibidem, 31.

49 Recentelijk is er nieuw onderzoek gedaan naar patriotse- en orangistische sentimenten in de Nederlanden in deze periode. Alkemade concludeerde bijvoorbeeld dat de patriottencorpsen sterker waren dan gedacht en Van Nimwegen keek naar het orangistische kamp ten tijde van de Oranjerestauratie. In de kroniek werd er, afgezien van hetgeen beschreven in dit hoofdstuk, niet geschreven over dit soort sentimenten of kampen, waardoor er helaas geen vergelijking kan worden gemaakt met Venlo. Dirk Alkemade, 'Ragebol en Sabel. Patriotse burgerbewapening,

In december van 1787, in de nasleep van de Oranjerestauroatie, kwam er een bericht vanuit Den Haag waarin ze kenbaar maakten dat er in de Generaliteit onder de Roomsgezinden zich “onrustige en muitsuchtige Geesten” aan het verspreiden waren. De publicatie herinnerde de lezer aan de ‘gelukkig herstelde constitutie van de Republiek’ en dat de ‘verkorte en genomen vrijheid van godsdienstuitoefening, die alleen wantrouwen, tweedracht en muerij zou verwekken’ zou stoppen. Hiermee werd verwezen naar de door de patriotten geïdealiseerde scheiding van kerk en staat. De Roomsgezinden werden gemaand zich niet te laten verleiden door deze ‘geesten’ en zich ‘in alle opzichten als getrouwe, stille en rustminnende ingezetenen te gedragen.’⁵⁰ Een paar weken later werd deze boodschap kracht bij gezet met een nieuwe publicatie. Personen die zich schuldig maakten aan enige vorm van opstand, revolte of plundering en daarbij ‘hun geest van een allergevaarlijkste losbandigheid en oproerigheid niet wisten te beteugelen,’ zouden worden geëxecuteerd.⁵¹

De regering in Den Haag probeerde met een tweetal publicaties grip te krijgen op de onrustige situatie in de omgeving van Venlo. In Venlo zelf was het nog niet tot onrust gekomen, maar de angst hiervoor blijkt uit de publicaties. Niet alleen politieke rust, maar ook religieuze rust – die volgens de Staten alleen bereikt kon worden door geen godsdienstvrijheid te verschaffen – werd bepleit. Door de onrustige periode leek het de Staten-Generaal noodzakelijk om te laten merken wie er de macht had over Venlo.

Een andere gebeurtenis die nauwgezet werd gevolgd door Van Postel die hij in de jaren 1782-1791 bleef beschrijven is die van het proces van twee klerken van de Bank van Lening, Caspar Consbruch en Leonard Stams.⁵² Op 20 mei 1782 werden de twee klerken gearresteerd en onder begeleiding van twaalf soldaten in een parade naar het stadhuis, naar de hoofdwacht, gebracht. Van Postel berichtte zeer neutraal over de aanhouding en meldde niet wat de oorzaak van de aanhouding was. De aanleiding moet echter ernstig zijn geweest, want twee weken later werden beide klerken ‘op de Laarpoort gezet voor respectievelijk 4 en 14 dagen op water en brood.’⁵³

Van Postel bleef het proces, dat zich over meerdere jaren zou voltrekken, op de voet volgen, alhoewel enigszins fragmentarisch en onsamenhangend doordat er weinig context werd beschreven. Zo volgden er in de jaren verschillende ontwikkelingen: Relevante documenten van

revolutie en terreur in Holland, 1786-1787’, *Tijdschrift voor Geschiedenis* 134.4 (2021), 532-559; Friso van Nimwegen, ‘Orangisten tegen Oranje. De strijd om de Oranjerestauroatie, 1787-1788’, *Tijdschrift voor Geschiedenis* 134.4 (2021), 560-582.

50 Van Postel, 34.

51 Ibidem, 44. In de publicatie werd verwezen naar een incident in het najaar van 1787 - voordat de Oranjerestauroatie plaatsvond - dat zich in 's-Hertogenbosch had voorgedaan, waarbij Oranjegezinde soldaten met stenen werden bekogeld door een menigte.

52 De Bank van Lening was een stedelijke instelling waarbij burgers tegen rente iets in onderpand konden brengen, wat voor stedelingen in financieel zware tijden een oplossing kon zijn om het hoofd boven water te kunnen houden. De winst die deze bank maakte ging naar de stadskas. Deze voorziening was ondergebracht in een stedelijke instelling om woekeraars tegen te gaan.

53 Van Postel, 8.

de klerken moesten naar Den Haag - die 'meer dan 1400 pond wogen,' en het hele proces werd kortstondig overgedragen aan de Raad van Brabant met het verzoek geen nieuwe zaken te starten voordat deze afgerond was. Ze mochten de gedetineerden zelf overhoren, maar kregen nadrukkelijk het verzoek om notities te maken.⁵⁴

Eind 1786 leek het alsof de zaak werd voltrokken. Beide klerken werden ontslagen van arrest en keerden terug naar Venlo. Bij terugkomst werden ze volgens Van Postel 'omsingeld en gekust door een menigte burgers.' Beide heren gingen bij verschillende mensen in de stad langs – zoals ook bij de pastorie om de kapelaan te bedanken, 'dat hij hem zo dikwijls bezocht had tijdens zijn detentie,' 'maar niemand van de magistraat.'⁵⁵

Maar liefst drie jaar later, in maart 1789, werd pas duidelijk in de kroniek waarover de rechtszaak ging. De resolutie met veroordeling kwam vanuit Den Haag en Van Postel nam deze over in zijn kroniek.

*'[...] Verklaart de gedetineerde ter zake van zijne slordige en ondeugende handelswijze in het waarnemen zijne bediening als kassier, boekhouder en klerk van de Bank van Lening van de stad Venlo en het roekeloos neertellen en tekenen van beëdigde declaraties. [...] en onbekwaam om enige publieke functie in het vervolg waar te nemen, veroordeelt voort alle zodanige schade te vergoeden en veroordeelt de gedetineerde in de kosten en uitgaven van Justitie als mede in de kosten van de processen ter taxatie en moderatie van deze Raad te dragen.'*⁵⁶

Het 'slordig en onbekwaam handelen' was een vage omschrijving waar Van Postel geen verdere toelichting voor gaf. Uyttenbroeck wist te verduidelijken dat de klerken de stad een verlies van 79.038 Kleefsche gulden hadden berokkend. De klerken hadden de burgers waarschijnlijk te veel geld teruggegeven toen ze hun onderpand kwamen ophalen of hadden een te hoge rente gehanteerd. Hierdoor ging het geld niet naar de stadskas, maar naar de burgers. Het is niet aannemelijk dat de klerken zichzelf hadden verrijkt, aangezien de burgers dan wellicht anders hadden gereageerd.

Aan de beschrijvingen van Van Postel is opmerkelijk dat hij geen concrete informatie of context gaf over de redenen waarom de klerken vervolgd werden. Het kan zijn dat de pastoor hier geen weet van had of dat hij het beschrijven ervan niet noemenswaardig vond. Kijkende naar de algehele trend van de kroniek is het niet aannemelijk aangezien veel feitelijk werd beschreven. Het is mogelijk dat Van Postel sympathiseerde met de klerken. Hij ging immers met regelmaat op bezoek bij de gedetineerden. Het is daarom aannemelijk dat hij hen in bescherming nam, zoals veel van zijn medeburgers ook deden.

Daarnaast geeft de berichtgeving door Van Postel een inkijkje in hoe rechtszaken in de late

54 Van Postel, 29 en 32.

55 Ibidem, 34.

56 Ibidem, 62-63.

achttiende eeuw werden gevoerd. Een stad in de Nederlandse Generaliteit kon haar zaken dus niet zelfstandig afhandelen en werd gedwongen dit in Den Haag te doen. Dit zorgde mede voor een langzame communicatie, waardoor er maar liefst zeven jaren tussen arrestatie en vonnis zat. De trage communicatie tussen Den Haag en Venlo komt later uitgebreider aan bod. Het was voor Van Postel namelijk een probleem waar hij zelf ook mee te maken ging krijgen. De grootte van de arrestatie en de zwaarte die aan het proces werd gegeven door de rechtsorde lieten zien dat financieel wanbeleid een ernstig misdrijf was.

Ten slotte is de vergelijking met de situatie van schepen Thyssen te maken. De stadsgemeenschap was hecht en burgers kwamen voor elkaar op. Daarnaast was er in beide gevallen sprake van een slechte verstandhouding tussen de – religieuze – gemeenschap van Venlo en het stadsbestuur. Er sprak een voorkeur uit om zaken lokaal te regelen.

In deze hechte gemeenschap hadden Van Postel en zijn kerk bestaansrecht. Hierdoor was hij goed op de hoogte van de gebeurtenissen in de stad, wat de pastoor tot een geschikte persoon maakte om de kroniek te schrijven. Daarnaast diende het ook als een verzameling documenten, een archief. Verschillende resoluties en publicaties werden volledig overgenomen, waarbij hij bijvoorbeeld schreef dat het soms nog 'van pas kon komen'.⁵⁷

57 Van Postel, 29.

2. Venlo in oorlogstijd

2.1 Onrust in de regio

Aan het 'normale' dagelijkse leven, zoals besproken in het vorige hoofdstuk, kwam uiteindelijk een eind. Venlo werd niet bespaard voor de conflicten in Europa. Alhoewel Venlo pas eind 1792 werd belegerd, waren er in de jaren daarvoor sporen te vinden in de kroniek dat de regio onrustig was. De eerste aanwijzingen waren toen er in 1785 hooggeplaatste militairen de regio langsgingen om de vestingen te inspecteren. Van Postel beschreef kortstondig dat het 'oorlogsgevaar' was geweken. Troepenbewegingen waren maandelijks kost in de kroniek van de pastoor. Hij hield goed bij welke regimenten en generaals de regio passeerden, waar ze vandaan kwamen en waar ze naar toe gingen. Hierdoor kreeg Van Postel ook regelmatig politieke- en militaire hoogwaardigheidsbekleders over de vloer. Hoe hij aan deze informatie kwam beschreef hij niet, maar zijn logés zullen een bron zijn geweest.

Dat het oorlogsgeweld Venlo in een rap tempo naderde, werd duidelijk toen de kanonnen van de wallen werden gehaald en naar een nabijgelegen vesting moesten. 'Alles was terstond in beweging;' alle troepen in de regio trokken er op uit en Van Postel noteerde: "Grootter consternatie is er in Venlo in vele jaren niet gezien."⁵⁸ Twee weken later werd het oorlogsgevaar realiteit; 5000 Pruisische soldaten werden ingekwartierd, want de Fransen konden elk moment Venlo bereiken.

In de ochtend van 12 februari 1793 begonnen de beschietingen richting het fort Sint-Michiel en de volgende dag hadden de Fransen het fort ingenomen.⁵⁹ In de tussentijd dat Venlo belegerd werd, bleef Van Postel opvallenderwijs feitelijk en met weinig emoties schrijven. De berichten waren kort van aard en gaven enkel de strategische- en organisatorische situatie weer. De omstandigheden in de stad en bij de bevolking werden niet benoemd. Zo vermeldde Van Postel in de acht daarop volgende dagen dat de Fransen in de regio vorderingen maakten en verschillende dorpen en steden innamen, dat er kanonnen en artilleristen in Venlo arriveerden, dat er batterijen op de poorten werden geplaatst en dat vijf Franse schepen met goederen door 500 man met vier kanonnen vanuit het Venlose garnizoen tot zinken waren gebracht.⁶⁰

Na een rustige week, waarin Prins Frederik van Oranje overlegde met de Pruisische generaal in Venlo, begonnen op 3 maart de beschietingen weer. Dit zorgde naast grote schade in de stad ook voor zes burgerslachtoffers en leidde tot paniek en angst, waarbij honderden burgers de stad ontvluchtten. Van Postel beschreef dat er 300 huizen in de stad beschadigd waren, dat het fort Sint-Michiel een puinhoop was en dat een brug en 7 of 8 schepen in de 'grond waren geboord.'

58 Van Postel, 74.

59 Aan de overkant van de Maas stond het zeventiende eeuwse fort St. Michiel. Het fort lag echter te ver van de Maas, waardoor het een zwaktepunt was voor de verdediging van Venlo. Een vijand kon het makkelijk innemen om van daaruit een belegering en bombardement op de stad kon starten. In 1870 werd om deze reden het fort ontmanteld.

60 Van Postel, 76.

Een dag later heerste er de angst dat er opnieuw beschietingen zouden plaatsvinden, waarop veel geestelijken in de pastorie kwamen schuilen.

De Fransen werden echter langzaam teruggeslagen in de regio. In Venlo arriveerden zeventien karren met gewonde Pruisische troepen, die de Fransen in een hevig gevecht hadden verslagen. Daarnaast hadden de Oostenrijkers en Pruisen gezamenlijk Roermond ingenomen. Op 6 maart kwam er goed nieuws. De pastoor schreef dat een molenaar uit het nabijgelegen Blerick, “met den hoed zwaaiende”, riep dat de Fransen het fort – welke ook wel de ‘schans’ werd genoemd – verlaten hadden. Hierop “ging een commando Hollanders over naar de schans, en namen de schans wederom in bezit. Gaudium Maximum!”⁶¹

De periode hierna keerde de rust echter niet terug. Van Postel gaf de lezer indirect blijk van de onvrede die er heerste in de stad. Dagelijks moest er door 50 burgers uit Venlo gewerkt worden aan de schans ‘zonder betaling hiertoe en tot grote last voor de burgers’. Dit was op order van de Hertog van Brunswijk, een Pruisische generaal.⁶² Er volgde “remonstrantie op remonstrantie van den Magistraat naar Den Haag. Sine effectu!” Ook klaagde Van Postel over de Pruisische troepen: “De Pruisen waren meester en speelden de beest te Venlo, totdat eindelijk den 5. April een statenbode de resolutie bracht, dat de burgers van den arbeid ontslagen waren en de Pruisen van het commandement der stad.” Daarna vertrokken de Pruisen uit Venlo: “Laus Deo!”⁶³

Opvallend was dat de maanden na de 'bevrijding' de berichtgeving van de pastoor erg sporadisch was. Hij beschreef alleen bijzonderheden op kerkelijk gebied, zoals het overlijden van de bisschop van Roermond, of troepenbewegingen. Het duidde er wellicht op dat Venlo en haar burgerbevolking nog in onrust leefden of dat de pastoor weinig tijd of animo had om uitgebreid verslag te doen. De berichtgeving over de belegering gaf de indruk dat er veel naderhand was geschreven, wat niet zo vreemd is wanneer je in een belegerde stad verblijft. Over de berichtgeving valt ook op te merken dat er nagenoeg geen emoties werden beschreven. Alhoewel dit in lijn staat met de rest van de kroniek, is het opvallend aangezien Van Postel direct in gevaar was. Het laat daarnaast ook zien hoe serieus Van Postel zijn taak nam in het beschrijven van de gebeurtenissen. Alleen bij de beëindiging van de belegering en het vertrek van de Pruisische troepen beschreef Van Postel een zucht van verlichting. Doordat Van Postel weinig - en het leek gehaast - schreef in deze periode heeft Uyttenbroeck waarschijnlijk aantekeningen toegevoegd van Jozef Jacob Keuller (1781-1811).⁶⁴ Hierbij ging het om extra stukjes informatie die voor meer context zorgden.

61 Van Postel, 75-78.

62 Hiermee wordt Karel Willem Ferdinand van Brunswijk-Wolfenbüttel bedoeld en dus niet Lodewijk Ernst van Brunswijk-Lüneburg-Bevern, de raadgever van Willem V. De hertog van Brunswijk-Wolfenbüttel had als Pruisische veldmaarschalk de leiding over de aanval op de Nederlanden in 1787 om stadhouder Willem V weer aan de macht te helpen. Tijdens de Eerste Coalitieoorlog tegen de revolutionaire Fransen gaf hij weer leiding aan de Pruisische troepen.

63 Van Postel 79-80.

64 Keuller was volgens de 'Verkortingen-' bijlage kantonrechter in Venlo. In de kroniek worden deze aantekeningen aangegeven als stukjes tekst tussen haakjes en met “K.”

2.2 De laatste belegering

Lang kon Venlo niet bijkomen van de verschrikkingen van de belegering. Op 7 juli 1794 meldde Van Postel dat er weer kanonnen op de wal werden gebracht, een eerste teken dat het Franse gevaar weer naderde. Op 5 oktober stopte de sporadische berichtgeving, want 'de Franse voorposten hebben zich achter de schans laten zien en in de middag is er wederzijds sterk geschoten.' Opmerkelijk aan de vooravond van de aanval op Venlo was dat Van Postel ditmaal de lezer niet op de hoogte had gebracht over troepenbewegingen in de regio en het alleen had over vluchtende geestelijken uit Averbode. Ook was er geen sprake van inkwartiering. Er was een garnizoensleger dat bestond uit 1000 man infanterie, 100 dragonders en 100 artilleristen die onder leiding stonden van generaal Pfister.⁶⁵

Op 6 oktober reden 'Franse dragonders richting de stad, waarop burgers naar de stad ijlden en de poorten werden gesloten.' Een dag later was de stad "finaal gesloten, niemand kon in of uit," de belegering was begonnen. De Fransen voerden ditmaal niet de belegering vanuit het fort Sint-Michiel, maar probeerden de Maas over te steken en zo gestaag op te rukken naar Venlo en deze te omsingelen. De Fransen probeerden een brug te maken van pontons, die een dag later door Venlose kanonnen kapot geschoten waren, waarna de Fransen hetzelfde een stuk verderop probeerden – "buiten het kanon".⁶⁶ Op de 15^e trokken 4000 Fransen de Maas over, maar werden "begroet" met kanonschoten, aldus de pastoor.

Op 21 oktober schreef Van Postel uitgebreid over een uitval van het Venlose garnizoensleger:

"[...] 's morgens deden 400, anderen zeggen 120, vrijwilligers eenen uitval langs de Roermondsche poort; de attaque was zoo hevig en spoedig, dat de onzen de twee eerste tranchées der Franschen overmeesterden en velen neersabelden, bijzonder de ruiters van Hessen-Philipstahl, die eenen kapitein en vier gemeenen gevangen namen; en het korps van Mathieu heeft zich extra gedistingeerd, die zelfs tot aan de derde loopgraaf doorgedrongen zijn, alwaar zij den 'Rooden Haan' in brand gestoken hebben. De onzen hebben gehad 27 gewonden en 23 dooden of vermisten."⁶⁷

De uitgebreide beschrijvingen gaven blijk van de strijdbaarheid en intentie van het garnizoensleger om de stad niet zomaar op te geven. Van Postel beschreef het als een heldendaad. In tegenstelling tot de eerste belegering stond de moed en strijd lust van de Venlonaren centraal. Het ging immers om een Nederlands garnizoensleger en niet Pruisische troepen. De tegenaanval

65 Van Postel, 86.

66 Ibidem.

67 Ibidem, 88.

zorgde echter niet voor het stoppen van de beschietingen, integendeel: ‘Het had “den heelen nacht rondom de stad zoo hevig met het kanon van de wallen geschoten, dat niemand kon slapen.”’ Ook de dag daarna “heeft het den heelen morgen uit de stad zoo sterk gekanonneerd, dat in de heele stad alle huizen daverden.” Alhoewel men vanuit Venlo de Franse batterijen en loopgraven bleef beschieten, kwamen de Fransen steeds dichterbij de Venlose muren en dwongen ze het garnizoensleger om het fort Ginkel te verlaten. Na de kanonnades liepen een Franse officier en een trompetter – beiden geblinddoekt – naar de poort en werden door Hollandse officieren naar het ‘commandement’ geleid. In de middag gebeurde het tegenovergestelde en gingen twee Hollandse officieren met een trompetter naar het hoofdkwartier van de Fransen. De volgende dag werd er nogmaals overlegd tussen Franse en Hollandse officieren en in de nacht werd de capitulatie getekend:

“De stad was over. Laus Deo! was het woord. Ongelukkig waren de stad en inwoners, want was het niet gelukt, er waren vier batterijen gereed; in vier uren zou Venlo in asch liggen.”⁶⁸

Aan de beschrijving van de tweede belegering is duidelijk dat deze veel uitgebreider was dan de eerste. Van dag tot dag werden er gedetailleerde beschrijvingen gegeven van de militaire stand van zaken rondom de stad, die ook weer aangevuld werden met aantekeningen van Keuller. Of Van Postel bij de tweede belegering beter op de hoogte was en daardoor gedetailleerder de zaken kon beschrijven is niet aannemelijk, daar bij beide beschrijvingen niet duidelijk is hoe de pastoor aan zijn informatie kwam en wat hij deed tijdens de belegeringen.

Toch is het verschil tussen de beschrijvingen van de twee belegeringen te verklaren. De eerste belegering bestond enkel uit beschietingen tussen de vesting en het fort Sint-Michiel. Bij de tweede belegering waren er beschietingen en werd er buiten de stad gevochten. Daarnaast vochten tijdens de eerste belegering Pruisische troepen, terwijl bij de tweede belegering de Nederlanders aan het vechten waren. De Pruisische troepen waren immers niet geliefd in Venlo. Over hoe het Nederlandse garnizoensleger zich gedroeg in Venlo liet Van Postel zich niet uit.

Een andere belangrijke verklaring was de oorlogssituatie en de oorlogsdoelen van de Fransen. In 1792 hadden Oostenrijk en Pruisen de oorlog verklaard aan het revolutionaire Frankrijk. Willem V, de stadhouder van de Nederlandse Republiek, besloot om zich niet aan te sluiten bij deze coalitie, waardoor de Republiek onafhankelijk bleef in de oorlog. De twee oorlogvoerende partijen kwamen elkaar echter wel tegen op grondgebied van de Nederlandse Republiek en kruisten elkaar bij Venlo. Venlo vormde het strijdtoneel in een oorlog waarbij ze zelf niet betrokken was. Dit betekende dat wanneer de Fransen de Pruisen in de stad hadden verslagen, dit niet hoefde te leiden tot een machtswisseling in Venlo. Het was de Fransen immers te doen om de Pruisische legers te verslaan. Bij de tweede belegering was dit anders. Het doel

68 Van Postel, 90.

van de oprukkende Franse legers in 1794 was om de Republiek aan te vallen. De belegering van Venlo en een eventuele capitulatie zou uiteindelijk dan ook leiden tot een machtswisseling. Van Postel wist dus wat er op het spel stond bij de tweede belegering. De pastoor beschreef hoe het oprukkende leger steeds dichterbij Venlo kwam en wist dus waarschijnlijk wat de inname van Venlo zou betekenen: bestuurswisseling naar standaarden van het revolutionaire regime in Parijs, met alle veranderingen die daarbij hoorden; het dagelijks leven zou voorgoed kunnen veranderen.

2.3 Na de capitulatie

Een dag na de overgave kwamen de eerste Fransen soldaten de stad binnen. De Franse generaal Laurent, die de aanval op de stad had geleid, nam direct het magazijn in bezit. De Franse troepen bleven echter niet in Venlo achter en trokken verder. Begin november wisten de Fransen Maastricht definitief in te nemen, hetgeen bekend werd gemaakt in Venlo met Franse muziek. Hetzelfde gebeurde een aantal dagen later bij de inname van Nijmegen. Generaal Laurent en zijn brigade bleven langer in Venlo en Van Postel noteerde waar de troepen in de stad 'logeerden' en waar de legerleiders zich in de stad ophielden. Ook was hij naar de generaal gegaan om een compliment te maken en zijn bescherming te vragen, waarop de generaal antwoordde: *“Curé vous avez ma protection et de mes soldats, prêchez, chantez, faites votre office comme vous avez fait auparavant, personne ne vous troublera’.*” “Dat was iets waar ik zeer content van was.”⁶⁹ Dat de pastoor opgelucht was en dit vervolgens noteerde in de kroniek geeft blijk van de angst die hij wellicht had voor de gevolgen van de Franse bezetting. Zijn bestaansrecht en dat van de kerk, zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, kwamen - nog - niet onder druk te staan.

Waar Van Postel een toezegging kreeg van bescherming, kregen de stad en haar burgers te maken met de gevolgen van de bezetting. Dat de Franse legers verder trokken in de oorlog had voor Venlo het gevolg dat zij deel ging uitmaken van een transportlinie naar het front. Van Postel beschreef nauwkeurig hoeveel troepen er arriveerden, waar ze vandaan kwamen, hoeveel gewonden er waren en waar ze vervolgens naar toe trokken. In deze periode kreeg Venlo te maken met constante inkwartiering, waarbij de soldaten bij de burgers werden ingekwartierd en de officieren bij de stadsbestuurders. De pastoor kreeg zelf ook verschillende hoogwaardigheidsbekleders over de vloer.

De toename van het aantal personen in de stad had ten gevolgen dat er meer voedsel nodig was. Hierop werd de kerk van Van Postel omgetoverd tot magazijn en kwam vol te liggen met hooi en haver. Hij behield nog een klein deel voor de dienst – “beter iets dan niets.” Hij beschreef echter niet alleen zijn eigen leed; de kerk van de Kruisheren werd gebruikt als magazijn voor meel en brood, in de kloosterkerk van de Annunciaten werd meel, zout en Franse brandewijn

69 Van Postel, 92.

opgeslagen, de paardenstallen werden omgetoverd tot keukens, het “Oudmanhuis” werd het magazijn van turf, en het commandantshuis kreeg de nieuwe functie van hospitaal.⁷⁰ Ook moesten acht bakkers uit de stad naar Arnhem vertrekken, en zouden pas twee weken later terugkeren in Venlo, waar ze vervolgens direct weer aan het werk werden gezet.⁷¹ Daarnaast werden alle burgers opgeroepen om alle geweren, oude kleren, broeken en schoenen in te leveren en werden alle kanonnen van de stadsmuren getrokken.

Uit de kroniek wordt duidelijk dat er grote druk kwam te liggen op de burgers van Venlo. Van Postel beschreef uitgebreid wat de stad allemaal werd aangedaan, maar hoe de burgers omgingen met deze extreme situatie kwam niet aan bod. De focus lag op de militaire en kerkelijke situatie. Deze onderwerpen vormden de hoogste urgentie van zijn leven op dat moment behoorden. De militaire situatie vormde voor hem en de stad een directe dreiging, de kerk en zijn werk als pastoor waren voor hem zijn levenswerk. Over deze onderwerpen was al veel te schrijven. Daarnaast zorgden de vele Fransen in de stad ervoor dat Van Postel veelvuldig contact kon hebben met Franse gezaghebbers. Zo had hij in een aantal maanden generaal Laurent, kolonel Fauconnet, commandant Raymond, chef Obey, adjudant-majoor Dumont, twee kapiteins van de artillerie en een directeur-generaal verwelkomt en ondergebracht op de pastorie. De pastoor voerde dus directe gesprekken met personen die op de hoogte waren van de stand van zaken in de regio. Dit draagt bij aan de waarheidsgetrouwheid van de informatie in de kroniek.

Het symbolische begin van de Franse Tijd in Venlo kan worden gelegd op 23 februari, toen in het midden van de markt de vrijheidsboom werd geplant.

“Men heeft rondom den boom gedanst, bijzonder stak uit Peter Mooren, die stok en callot bij het springen verloren heeft. Bij dit geval waren alle muzikanten in requisitie genomen, ’s avonds was een groot bal bij P. Bernière en werd door de stad betaald, maar ’t was te vol ([...] men danste lustig op ‘Ça ira’, K.).”⁷²

Het zingen van het ‘Ça ira’ - dat gaat over het ophangen van aristocraten - was, naast het planten van de vrijheidsboom, een teken dat er een machtswisseling had plaatsgevonden. Volgens Van Postel werden de festiviteiten georganiseerd en betaald door het Hof en de Magistraat, en dus niet de Fransen. Hij schreef dus niet over een mogelijke Franse invloed in de gebeurtenissen van deze dag, wat de indruk gaf dat dit op initiatief van het Venlose stadsbestuur gebeurde. Het is echter aannemelijk dat de Franse bezetter dit had geëist.

70 Van Postel, 92-93.

71 Ibidem, 95 en 96.

72 Ibidem, 100; Volgens een voetnoot van Uyttenbroeck was het ‘Ca ira’ een ‘volkslied uit de revolutietijd en was het ontleend aan een gezegde van Franklin over de Amerikaanse Revolutie. Het werd gezongen op de wijze van Marie Antoinettes’ *Carillon national* met muziek van Bécourt.’ De tekst die op het plein werd gezongen luidde “*Ah! ça ira, ça ira, ça ira, les aristocrats à la lanterne; Ah! Ça ira, ça ira, ça ira, les aristocrats on les pendra.*”

Historicus Brecht Deseure stelt in zijn onderzoek naar de ceremonie van het planten van de vrijheidsboom dat dit van grote impact was op de perceptie door tijdgenoten. Deseure concludeert dat het bij de bevolking vaak leidde tot gevoelens van vervreemding, verwondering en onbegrip, hetgeen echter niet te lezen valt in de Venlose kroniek. Waar het planten van een boom eerst een spontaan gebruik was in de vroege jaren van de revolutie, groeide het uit tot symbool van de revolutionaire cultuur. Het werd metaforisch gebruikt om de Franse verovering van gebieden aan te duiden en het aanbreken van een nieuwe tijd. Dat in Venlo enthousiaste taferelen werden beschreven bij de planting van de vrijheidsboom kan verklaard worden door de vergelijking te trekken Deseure's voorbeeld over Antwerpen. Hier was aanvankelijk ook onzekerheid over de ontvankelijkheid door de bevolking, maar men werd bewogen met "*panem et circences*" – brood en spelen. Bonnen voor gratis voedsel en zelfs het uitdelen van geld werden in Antwerpen gebruikt om de burger mee te laten doen aan de festiviteiten.⁷³ Alhoewel er voor Venlo geen aanwijzingen hiervoor zijn, is het mogelijk dat ook hier dergelijke praktijken zijn gebezigd door het stadsbestuur en de Franse bezetter. Kortom, de verfransing van Venlo en het begin van de inlijving van de regio bij de Franse Republiek werden gestart.

2.4 Een Frans departement

Op dezelfde dag dat de vrijheidsboom werd geplant, kwam in de avond het bericht dat "de stadhouder, kapitein en admiraal-generaal der Vereenigde Provinciën, van al zijn titels vervallen was, dat de soevereiniteit resideerde in het volk." Een paar dagen later wist Van Postel verblijdt te vermelden dat het Franse garnizoen in Venlo vertrok. "De heele stad was blij."⁷⁴ Op 12 maart kwam dan het bericht dat de Prins van Oranje officieel "van alle titels vervallen was" waarna de klokken van de stad werden geluid. Een paar dagen later kwam het nieuws dat de Raad van State was afgeschaft en dat de admiraliteitskamers van Holland, Zeeland en Friesland vernietigd waren.⁷⁵ In mei werd het vredesverdrag – Verdrag van Den Haag van 16 mei 1795 – ondertekend tussen de Franse en de Nederlandse Republiek, waarbij Van Postel expliciet noteerde dat 'Staats-Vlaanderen, Maastricht en Venlo Frans waren geworden.

Na de verovering van de Nederlandse Republiek werden de generaliteitslanden afgestaan aan Frankrijk en werd de nieuwe Bataafse Republiek een zusterstaat onder Frankrijk. Zoals in Frankrijk was gebeurd, werden in de nieuwe gebieden de bestuurlijke en administratieve indelingen hernieuwd. Op 14 november 1794 werd er door de Fransen een Centrale Administratie in Aken opgericht, waar Venlo onderdeel van ging uitmaken. Deze indeling was echter maar

73 Brecht Deseure, 'Boom van Vrijheid / Boom van Slavernij. De Antwerpse vrijheidsbomen tussen oud en nieuw', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 88.2 (2010), 221-254.

74 Van Postel, 101.

75 Ibidem, 101-102.

tijdelijk en had als doel de ravitaillering van het leger. Na het Verdrag van Den Haag konden deze gebieden ook ingedeeld worden in departementen. Venlo werd onderdeel van het in augustus 1795 opgerichte *département de la Meuse Inférieure*, oftewel Nedermaas. Belangrijke steden als Roermond en Maastricht behoorden hier ook tot, waarbij laatstgenoemde de hoofdstad van het departement werd.

3. Venlo in financiële problemen

In het vorige hoofdstuk is beschreven dat de schade aan de stad groot was en dat dit vooral op het bordje van de burger kwam te liggen. De pastoor deelde mee in de algehele malaise van belegeringen en bezetting. Alhoewel beschoten gebouwen redelijk snel hersteld konden worden bleef de economische schade de stad en de pastoor bezig houden. Voordat Venlo betrokken werd in de oorlog waren het al 'benauwde tijden' volgens Van Postel, maar de oorlog zorgde voor nieuwe uitdagingen.⁷⁶ Waar Van Postel eerst gedeeltelijk afhankelijk was van de Staten-Generaal in Den Haag voor steun, viel dit nu weg. In combinatie met de door de Fransen ingevoerde bestuurlijke en religieuze veranderingen had dit grote invloed op het leven van de pastoor en het onderhoud van de kerk.

3.1 De inkomsten van de pastoor

De financiën van de pastoor en zijn kerk vormden een rode draad in de kroniek en gaven blijk van de importantie ervan. Alhoewel zijn financiële situatie niet vaak aan bod kwam, waren zijn inkomstenbronnen veelvuldig reden om uitgebreid over te schrijven. Illustratief voor de strijd van de pastoor voor inkomsten was de kwestie rondom de kerkregisters. Zowel voor als na de oorlog werd Van Postel continue gevraagd om registers met daarin de revenuen van hemzelf en de kerk te laten zien. Van Postel hield in de kroniek bij hoeveel mensen ieder jaar gedoopt, getrouwd en overleden waren. Deze informatie werd door het stadsbestuur klaarblijkelijk niet zelf bijgehouden, want in januari 1786 moest de pastoor de registers overhandigen. Bij de overdracht vroeg hij waar hij de betaling moest gaan halen, want volgens "het 19. artikel" zou hij "een stuiver Hollandsch voor elke akt" krijgen. De burgemeester antwoordde dat "de Raad zou niet disponeeren over stadsbeurs, wij betalen niet."⁷⁷

Een jaar later werden opnieuw de doopregisters gevraagd. Een raadsheer wilde ze inzien in het belang van een rechtszaak. De pastoor reageerde dat er geen registers afgegeven werden, maar dat de raadsheer ze wel kon inzien in de pastorie, hetgeen geschiedde.⁷⁸ In maart klopte de raad opnieuw aan bij de pastoor, maar ditmaal met de vraag waarom de extracten van de registers niet waren aangeleverd volgens de afspraak. "Omdat er geen betaling volgt," was de reactie, waarop in de kroniek sarcastisch beschreven staat dat "zij daarmede heel content naar het Hof gingen."⁷⁹

De kwestie van de registers hield Van Postel bezig. Bijna een jaar later schreef de pastoor

76 Van Postel, 60.

77 Ibidem, 25-26.

78 Ibidem, 36.

79 Ibidem, 37.

dat hij had gesproken met de dominee van de Kruisheren in Venlo en hem had gevraagd of hij 'ieder jaar, volgens publicatie, de extracten van de registers overleverde.' De dominee antwoordde dat hij dit deed, maar dat zijn collega van een andere kerk dit niet deed.⁸⁰ In de tussentijd moet er iets zijn gebeurd, want de kwestie leek te zijn opgelost. In februari van 1789 werden opnieuw de registers ingeleverd en werd er betaald. De betaling was voor het jaar 1786 en een aantal weken later werd ook betaald voor de extracten van de jaren 1787 en 1788.⁸¹ De twee jaren daarop werd er telkens kort beschreven dat de registers waren overhandigd en dat er betaald was. Hoe Van Postel de betalingen wist af te dwingen is niet duidelijk, maar door zijn vastberadenheid wist hij de inkomsten vast te stellen.

Dit was echter niet genoeg voor het onderhoud van de kerk. In januari 1794, een maand voor de eerste belegering, schreef Van Postel dat hij een verzoek had ingediend bij het Hof van Venlo om Den Haag te vragen voor "supplement van pastoreele competentie." Een maand later was er volgens hem een akkoord getroffen tussen hemzelf en de Staten-Generaal voor verhoging van zijn salaris. Twee weken later tekende de prelaat van Averbode het akkoord en nog een maand later ondertekende ook de vicaris van Roermond.⁸² De competentie moest betaald worden van de tienden en daarom moesten de geestelijke instellingen boven de Venlose kerk dit goedkeuren.

Pas twee jaar later, in maart 1796, kreeg Van Postel de betaling. De vertraging had logischerwijs met de oorlogsperiode te maken. Later dat jaar werd ook pas duidelijk in de kroniek wat de afspraak tussen de pastoor en de Staten-Generaal was. In de overeenkomst van 26 februari 1794, waarvan het geheel in de kroniek was terug te lezen, stonden enkele interessante zaken beschreven. Ten eerste dat de Staten-Generaal de rol innam van enerzijds heffer van de tienden en anderzijds zorgende voor "supplement van pastoreele competentie, voor reparatie, restauratie van zijne woning met ap- en dependentie, enz." Er werd afgesproken dat de pastoor van Venlo "ten eeuwigden dagen" een derde deel van de tienden zou geven aan de Staten-Generaal. In ruil daarvoor beloofden de Staten-Generaal enkele dingen: De pastoor en al zijn opvolgers kregen jaarlijks een som geld van de "novale tienden" - de tienden van de nieuw ontgonnen gronden. Daarnaast moesten zowel de stadsrentmeester van Venlo en de armenmeesters hem jaarlijks een bedrag betalen. Ten slotte zouden de Staten-Generaal jaarlijks een bedrag van 1800 gulden betalen, allemaal voor de jaarlijkse competentie voor de pastoor van Venlo.⁸³

Het document werd in 1796 opgenomen in de kroniek, omdat de pastoor de afspraak die in 1794 was gemaakt nog eens als bewijsstuk nodig had. Hij had namelijk opnieuw een brief geschreven, aangezien hij nog nagenoeg niets van de afspraak en betalingen had vernomen. Na

80 Van Postel, 45.

81 Ibidem, 61.

82 Ibidem, 82-83.

83 Ibidem, 122-123.

de ongeregeldheden van de oorlog leek het de pastoor in zijn belang om de nieuwe Bataafse Republiek te herinneren aan de afspraak: "[...] dat de suppliant na de staatscapitulatie van 27. October 1794 niets van het comptoir van H.H. Mogenden ontvangen heeft, ook niets van de Fransche Republiek, [...]." Van Postel gaf toe dat hij eerder in het jaar eenmalig een bedrag van 1461 Kleefsche gulden had gekregen van de Administratie van Maastricht, maar daarna niets meer. De pastoor herinnerde de municipaliteit - het stadsbestuur tijdens de Franse bezetting - er aan dat de komst van de Fransen hem financieel onder druk had gezet en dat hij niet genoeg had om zichzelf en zijn onderpastoors van te kunnen onderhouden. Daar voegde de pastoor nog aan toe hoe hij "altijd onredelijk door inkwartieringen is belast geworden" en verzocht om "verlost en ontslagen te worden voor enigen tijd van inkwartiering."⁸⁴ Aangezien Van Postel geen reactie beschreef in de kroniek, bleef het blijkbaar bij een herinnering en verzoek. Het ontslaan van inkwartiering gebeurde ook niet, want hij kreeg nog regelmatig hooggeplaatste Fransen als logés.

De financiële zorgen bleven en waar Van Postel zich voorheen tot de instanties boven hem richtte, zag hij zich genoodzaakt om een beroep te doen op de burgers van Venlo. Hij stuurde een brief naar de municipaliteit waarin hij zijn situatie uitlegde: Na de vele verzoeken aan de administratie in Maastricht en andere particuliere 'administraties' om voor de pastorele competentie of het onderhoud van de kerk te zorgen had hij nog altijd niets gekregen en voelde zich "beroofd van alle middelen van subsistentie." Om deze reden vroeg hij de municipaliteit om hem toestemming te geven om een collecte te houden in de stad.⁸⁵

Het is interessant om de ontwikkeling te benoemen die te zien is in de brieven die Van Postel schreef en opnam in de kroniek. Na de komst van de Fransen begon Van Postel in zijn brieven revolutionair jargon te bezigen. In een brief aan een Franse volksvertegenwoordiger begon hij met "Citoyen Représentant" en de titel van deze brief luidde: "Vrijheid. Gelijkheid." Daarnaast werd deze brief ook afgesloten met de nieuwe datum volgens de door de Fransen ingevoerde revolutionaire kalender: "3 Fructidor IV. jaar der Republiek."

Na iets meer dan een week kwam er een reactie van de municipaliteit. Ze erkenden dat zijn verzoek op "alle redelijkheid is gefundeerd", maar dat ze niet in staat waren om vanuit de stadskassa een toelage te kunnen doen, maar een collecte wel goedkeurden. De municipaliteit voegde er echter aan toe dat de pastoor, als wederdienst, bij de eerstvolgende dienst een proclamatie voorlas die de municipaliteit in de brief had bijgevoegd. In deze proclamatie stond beschreven dat men niet zonder religie kon en dat een collecte voor de pastoor nodig was.⁸⁶ Op 1 en 2 september werd de collecte gehouden, waarbij 823 gulden voor de pastorie was opgehaald. De andere katholieke instellingen in de stad doneerden gerst en koren.⁸⁷

In mei 1797 kwam het levensonderhoud van de pastoor nog eens ter sprake. Van Postel

84 Van Postel, 122-124.

85 Ibidem, 125.

86 Ibidem, 127-128.

87 Ibidem, 128-129.

schreef dat de kwartiermeesters overlegden op wat voor manier ze de pastoor in zijn onderhoud konden helpen. Of Van Postel had gepleit voor de bijeenkomst is niet duidelijk. De vergadering van de kwartiermeesters gaf de pastoor een kans op inkomsten, aangezien een dag later de kwartiermeesters de huizen waren langsgegaan om te vragen om "eene vrijwillige intekening te doen voor het onderhoud van den Pastoor en hoeveel zij in 't jaar wilden geven, en alle kwartalen te betalen." De rondgang bleek zeer succesvol, want in totaal werd er voor 461 gulden per kwartaal toegezegd.⁸⁸ Een half jaar later waren de kwartiermeesters bij elkaar gekomen om de rondgang te bespreken, maar "dat wegens omstandigheden het hun onmogelijk was dit te doen; [...] doch zij zouden zorgen om toch iets te brengen."⁸⁹ Of er later iets was gebracht werd niet beschreven, wat de indruk wekte dat Van Postel niets ontving.

Kortom, de pastoor mistte structurele inkomsten om zichzelf en zijn kerk mee te onderhouden. Iedere poging om dit te regelen stuitte op verzet en was veelal tevergeefs. De oorlogsjaren met de machtswisseling zorgden ervoor dat de inkomsten van de Venlose pastoor niet op het prioriteitenlijstje stond van de verschillende bestuurlijke instanties. Dat Van Postel zo erg bezig was met het regelen van zijn inkomsten roept de vraag op waar hij dat geld voor nodig had, naast het betalen van de onderpastors en zijn eigen onderhoud.

3.2 Contributies, belastingen en leningen

Na de inname van Venlo en de komst van Franse soldaten kregen de Venlonaren voor het eerst te maken met assignaten. Dit was Frans papiergeld dat was uitgegeven met onteigende kerkelijke bezittingen als onderpand. Dit papiergeld werd gebruikt, omdat de Fransen door de oorlogen een lege staatskas hadden en de legers alsnog betaald moesten worden. Doordat de Franse regering steeds meer van deze papieren in omloop bracht, zonder dat de waarde van het onderpand steeg, verloren de assignaten snel hun waarde. Uiteindelijk werden alle assignaten in 1797 volledig waardeloos verklaard.

De dag na de capitulatie van Venlo kwamen Fransen in de stad om 'lakens en dekking' te kopen en betaalden deze met assignaten.⁹⁰ Het gebruik van assignaten in het dagelijks leven werd snel realiteit; Van Postel meldde dat er veel papieren geld werd besteed in de winkels en 'de assignaten de sterksten toeloop kregen'.⁹¹ Het leidde echter tot klachten of problemen, want in januari 1795 werd er volgens Van Postel opgeroepen dat niemand de assignaten mocht weigeren, een decreet dat in Frankrijk al bestond.⁹² Binnen de kortste keren werden grote bedragen voor de

88 Van Postel, 145.

89 Ibidem, 160.

90 Ibidem, 91.

91 Ibidem, 92.

92 Ibidem, 95.

stad 'half in geld en half in assignaten' voldaan.⁹³ Uiteindelijk werd omgeroepen dat schulden en rentes niet betaald mochten worden met 'papiergeld'.⁹⁴

De Franse overheersing betekende dat Venlo geen belastingen of contributies meer aan Den Haag moest betalen, maar aan Parijs. Na de eerste maanden van bezetting werd er geprobeerd om structureel vanuit deze nieuwe gebieden grotere hoeveelheden geld te krijgen. In februari van 1795 werd in de stad een brief gepubliceerd met daarin de eis van een contributie. De hele stad moest 35.500 gulden opbrengen, hetgeen tot "grote murmuratione onder de burgers" leidde. Daarnaast moesten ook "alle pastoors, kapelaans en beneficianten, kloosters enz." hun "revenue, lasten, enz." opgeven. Van Postel gaf verder geen context, maar Uyttenbroeck wist te melden dat het ging om een oorlogscontributie voor de veroverde landen van in totaal 25 miljoen livres, waarvan 4 miljoen voor het district Gelder, waar Venlo tot behoorde. Een paar dagen later werd duidelijk hoe de last over de bevolking werd verdeeld: de geestelijken 1,45 miljoen livres, de adel 900.000 en de burgers 1,65 miljoen.⁹⁵ Onder de geestelijken in de stad leidde dit tot grote consternatie. Twee dagen later stuurden ze iemand naar Gelder om "aldaar te confereeren".⁹⁶ Het bezoek moet hebben geholpen, want een week later kwam er bericht dat het totaalbedrag van 25 miljoen naar 8 miljoen was verlaagd en daarmee het Gelders aandeel ook verlaagd. Dat het geld hiervan bedoeld was voor de Franse oorlogsmachine moet extra pijnlijk zijn geweest voor de Venlonaren, aangezien het dus niet naar de eigen gemeenschap ging.

Het betalen van dit bedrag liet of te lang op zich wachten, of de deadline voor het betalen werd naar voren gehaald, want op 6 november, nagenoeg 10 maanden na de oproep tot het betalen van de contributie, kwam er bericht dat binnen 24 uur 30.000 gulden van de contributie moest worden betaald. Een dag later werd de ernst van de zaak duidelijk; het geld moest er voor 5 uur in de avond zijn, "op militaire executie."⁹⁷ Na een stressvolle situatie voor Van Postel, waarover later meer, werd het bedrag voldaan. Ieder die had betaald kreeg een obligatie "tot stadslast a 4 percent".⁹⁸ Wat er daarna met de obligaties gebeurde en of burgers ze hebben kunnen gebruiken kwam niet meer terug in de kroniek.

In 1796 bleven de financiën een reden tot zorg voor zowel stad als kerk. In juni kwam er opnieuw een verzoek vanuit de municipaliteit voor geld, maar werd er ditmaal op basis van alle huizen een bedrag gevraagd. Het leidde tot "grote twist en murmuratione" onder de burgerbevolking. Hierop zouden drie vooraanstaande burgers "zonder zich aan te melden, rechtstreeks de raadkamer binnen traden, den Municipalen Agent en de andere heeren met eenige scheldwoorden begroetende, gevraagd hebben om rekening te doen van al het geld dat de Stad ontvangen had." De municipaal reageerde dat hij geen rekening 'moest of zou doen en joeg de

93 Van Postel, 104-105.

94 Ibidem, 102.

95 Ibidem, 97-99.

96 Ibidem, 99.

97 Ibidem, 111.

98 Ibidem, 112.

drie heren het stadhuis uit'. Vervolgens gingen zowel de municipaal, als twee van de heren naar Maastricht naar de 'administratie' - het *Directoire exécutif du département* - om het dispuut te bespreken. Uit Maastricht kwam vervolgens het bericht dat de 'opgave van ontvangsten en uitgaven provisioneel goedgekeurd was.' Hierop besloot de municipaliteit vervolgens om de 'rekening' te drukken en overal in de stad te plakken, waarmee ze waarschijnlijk wilden laten zien dat het verzoek van de municipaliteit legitiem was.⁹⁹

Bovenstaande was een goed voorbeeld van controle van het stadsbestuur door burgers. In hoofdstuk 1 viel al te lezen dat de relatie tussen burgers en stadsbestuur er niet een was van blindelings vertrouwen. Deze relatie was door de oorlog en de bezetting niet veranderd, waar de zware tijden wellicht aan hadden bijgedragen. De burgers bleven zaken aankaarten wanneer ze het gevoel kregen benadeeld te worden. In 1797 werd nog eens duidelijk dat zowel de burgers als de Franse regering weinig reden hadden om het Venlose stadsbestuur blindelings te vertrouwen. In het register van de municipaliteit stond beschreven dat er was ontdekt dat er door municipale agenten 'verzuim was begaan bij het vaststellen van het aandeel in de belastingen, hetzij door onwilligheid of onbekwaamheid'.¹⁰⁰ Een vervolg hierover werd echter niet beschreven.

Geldstromen richting de Franse regering werden ondertussen op allerlei verschillende manieren afgedwongen. Na de 'contributies' in 1795 en zomer 1796 werd in september 1796 opgeroepen om een *emprunt forcé* aan de Fransen te betalen. Dit was een gedwongen lening opgelegd door de Franse regering. Over hoeveel geld het ging werd niet vermeld.¹⁰¹ In oktober werd er nog een andere vorm van contributie aan de Franse staat ingevoerd. Alle ambachtslieden moesten binnen acht dagen een patent kopen - een soort vergunning. Volgens Van Postel was dit een jaar eerder al geprobeerd in te voeren, maar was er niemand op komen dagen. Ditmaal, zeven dagen na de oproep, arriveerde er een commissaris om de patenten te verkopen en kwam er volgens de pastoor opnieuw niemand.¹⁰² Twee maanden later werd iedereen wederom opgeroepen om een patent te kopen, waarbij deze keer werd vermeld dat de straf anders militaire executie was. De dag daarna "werd ieder bang, velen hebben een gaan halen [...]. Een municipaal heeft mij verteld, dat hij in anderhalven dag 2700 en in de 60 gulden ontvangen heeft."¹⁰³ Opnieuw was te

99 Van Postel, 118-9. In de kroniek is naderhand door Uyttenbroeck een aantekening toegevoegd uit de dagregisters van de municipaliteit over deze episode. Hierin viel te lezen dat er personen uit de raadzaal waren verwijderd en dat vervolgens een "breedvoerig relaas over den toestand der stadsfinanciën" was verschenen. Hiervan werd in de kroniek alleen een summier verantwoord gegeven. De "landschat en de huiscontributie" waren uitgegeven aan manschappen en paarden, want "de nood der armée vorderde nieuwe sacrificiën" en men - de municipaliteit - was genoodzaakt bij de burgers geld te leenen." Ze gaven de verzekering dat "zoodra de Departementale Administratie [in Maastricht] de verschoten penningen overmaakt, het geleende heiliglijk(!) gerestitueerd zal worden." In het document van Uyttenbroeck staan toegevoegde aantekeningen uit het dagregister van de municipaliteit aangegeven met "Mun." en in bijlage V, Verkortingen staat beschreven dat het hierbij gaat om "het Municipaliteits Dagregister van 1796-1800 in 't St. A." Met "St. A." wordt naar alle waarschijnlijkheid de St. Antoniusparochie bedoeld. Waar het dagregister vandaag de dag is heb ik niet kunnen achterhalen. In een notitie in de kroniek door Uyttenbroeck staat beschreven dat het hierbij alleen gaat om zaken waarvan geen melding door Van Postel werd gedaan.

100 Ibidem, 136.

101 Ibidem, 129 en 156.

102 Ibidem, 131.

103 Ibidem, 133.

zien dat de Venlose burgers sommige eisen van de Fransen niet direct uitvoerden en alleen in actie kwamen toen er gedreigd werd met zware straffen.

Een week nadat velen een patent hadden gekocht kwam er een nieuwe eis: alle patenten moesten getekend worden, "5 stuivers voor ieder patent."¹⁰⁴ Deze maatregel was waarschijnlijk om valse patenten tegen te gaan, die wellicht op dat moment in de omloop waren. De verplichting om een patent te moeten kopen, moet voor veel ambachtslieden tot financiële zorgen hebben geleid. In maart 1797 beschreef Van Postel uitgebreid over een voorval waarbij het kleermakersgilde een beeldje van de kerk in bezit had, omdat een koster tijdens de aanval van de Fransen in 1793 het beeldje uit de kerk had gehaald en ter bescherming aan het gilde had gegeven. Het gilde vergaderde of ze het beeldje zouden verkopen om 'patenten te kopen of brood.' Van Postel werd hiervan op de hoogte gesteld en probeerde te interveniëren, maar de meeste stemmen waren voor het verkopen van het beeldje. Hierop ging de pastoor naar de municipaliteit die uiteindelijk de 'verkoop en koop nul verklaarden' waarna de pastoor het beeldje terugkreeg.¹⁰⁵ De patenten zorgden dus voor extra zorgen in een tijd waarin de financiële druk al hoog was. Het niet bezitten van een patent kon tot zware financiële straffen leiden: vier keer het bedrag van het patent en verbeurdverklaring van goederen.¹⁰⁶

Kortom, de Venlonaren moesten alle middelen aanhalen om aan de eisen van de overheerser te voldoen. Passief protest – bewust niet betalen – was een effectieve tactiek voor de korte termijn. Met dreigementen werd men echter gedwongen alsnog te betalen, wat tot stressvolle situaties moet hebben geleid.

3.3 De pastoor in de problemen

Van Postel en de Venlonaren kregen te maken met verschillende verplichtingen om te betalen. In combinatie met het mislopen van inkomsten had de pastoor moeite om de eindjes aan elkaar te knopen. De pastoor kwam bijvoorbeeld in de problemen bij de al eerder besproken eis van de Fransen in 1796 toen Venlo een grote som contributiegeld moest betalen. De municipaliteit - die verantwoordelijk was voor het verzamelen de eerste contributie in Venlo en dus de verdeling van de lasten bepaalde - schreef een brief aan Van Postel met daarin een verantwoording voor de bedragen die hij moest betalen: "50 gulden voor 't huis en 30 gulden voor mijn personeel, [...] de twee heeren kapelaans ieder 10 gulden." Een dag later bracht hij het geld naar het stadhuis.¹⁰⁷ Zoals al eerder beschreven werd de gehele contributie een tijdje later verlaagd en kwam er een duidelijkere herverdeling voor de standen. Waar eerst de municipaliteit het grote bedrag moest

104 Van Postel, 133.

105 Ibidem, 139-140.

106 Tagage, 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap', 127.

107 Van Postel, 97.

verdelen onder de bevolking, werd het ditmaal door de standen zelf verdeeld. Bij de nieuwe verdeling moest Van Postel opeens 562 gulden in plaats van 80 gulden opbrengen. De pastoor schreef een brief naar Gelder met de klacht dat het bedrag "onrechtvaardig en volstrekt onmogelijk was", maar kreeg als reactie dat hij eerst moest betalen en dat er daarna over gesproken kon worden.¹⁰⁸

Met de komst van een hooggeplaatste Franse volksvertegenwoordiger in Venlo, Claude Roberjot, zagen de geestelijken in Venlo hun kans. Onder het genot van een "ontbijt gracieus" werd de Fransman gevraagd iets te doen aan de 'onrechtvaardige contributie van Gelder'. Volgens de kroniek zorgde Roberjot er vervolgens voor dat de contributies van verschillende kerken in de stad werden verlaagd. "Groot avantage voor die arme mensen!" Van Postel was bij dit ontbijt waarschijnlijk niet aanwezig, want zijn kerk had nog geen vermindering in contributie gekregen. Een week later keerde Roberjot echter terug waarbij Van Postel hem een geschreven verzoek overhandigde. Deze brief, die Van Postel opnam in de kroniek en was geschreven in het Frans, voerde de titel "Citoyen Représentant!!" Of Van Postel de brief zelf in het Frans had geschreven of dat hij daarbij hulp kreeg is niet duidelijk, maar het is opmerkelijk, aangezien weinig personen in Venlo de Franse taal machtig waren, inclusief de raadsleden.¹⁰⁹ In de brief schreef de pastoor dat hij slechts '1800 livres kreeg om te zorgen voor een kudde van bijna 5000 zielen'. De bijdrage van 562 livres die hij moest leveren werd door Roberjot verlaagd naar 200 livres. Niet alleen Van Postel en zijn kerk kregen een contributieverlaging, maar ook de andere kerken die een week eerder al een vermindering hadden gekregen, werden nogmaals tegemoet gekomen en kregen wederom een verlaging.¹¹⁰ Waarom Roberjot zo makkelijk de contributie kon verlagen voor de geestelijken en hoe het verlies in inkomsten gecompenseerd werd is niet beschreven. Het geeft echter de indruk dat de bedragen voor de contributies gebaseerd waren op willekeur.

Een maand later moest Van Postel zich melden in Roermond om mee te helpen met het maken van de verdeling voor een tweede contributie. Waarom hij hiervoor gevraagd werd blijkt niet uit de kroniek. Hij mocht ditmaal invloed uitoefenen op de verdeling van de kosten voor de geestelijkheid, maar bij de bijeenkomst kreeg hij tegelijkertijd een vermaning om de oude contributie van 200 livres alsnog te betalen. Dit had hij klaarblijkelijk nog niet gedaan en nu werd er bij de vermaning gedreigd met executie. Hierop betaalde de pastoor direct.¹¹¹ Wat er precies gebeurde bij die bijeenkomst en of Van Postel onderhandelde over zijn persoonlijke contributie is niet duidelijk, maar vier maanden later kreeg Van Postel van de magistraat te horen dat hij 300 gulden moest betalen binnen 24 uur. Een dag later brak de paniek uit, want er werd omgeroepen dat het geld er voor 5 uur in de avond moest zijn, met militaire executie als straf. Van Postel schreef: "Ik had niets." Een dag later werd de pastoor in civiel arrest geplaatst tot nader order.

108 Van Postel, 102.

109 Ubachs, *Ongewilde Revolutie*, 160.

110 Van Postel, 106-107.

111 Ibidem, 108.

"'Wel hoe', zei ik, 'zullen dan mijne parochianen moeten blijven zonder dienst?' waarop de Commandant antwoordde: 'gaat uwen dienst doen op woord van eer, en kom getrouw terug na den dienst, [...]'. Ondertussen, zo schreef Van Postel, ging een onderpastoor 300 gulden geld lenen bij iemand in de stad en bracht het geld naar het stadhuis. Aan het einde van de middag werd de pastoor weer ontslagen van zijn arrest.¹¹²

Al eerder was te lezen dat er bedreigd werd met militaire executie toen betalingen te lang op zich lieten wachten met het doel de bevolking onder druk te zetten. Met het voorbeeld van de arrestatie van Van Postel werd duidelijk dat het geen loze woorden waren en dat er daadwerkelijk opgetreden werd. Het is niet duidelijk wat er met de pastoor zou zijn gebeurd wanneer de pastoor geen geld had kunnen lenen en dus niet had kunnen voldoen aan de eis.

112 Van Postel, 111.

4. Religie op het spel

In hoofdstuk 2 viel te lezen dat Van Postel eind 1794 na de komst van de Fransen bescherming aan de generaal vroeg, waarop de Fransman reageerde dat hij gewoon zijn ambt kon blijven uitoefenen. In een paar jaar tijd zou er echter veel veranderen op religieus gebied. In het vorige hoofdstuk was al beschreven dat de kerkelijke tienden waren afgeschaft en dat Van Postel de nieuwe revolutionaire jaartelling ging gebruiken in zijn brieven. Alvorens te analyseren hoe Van Postel de religieuze veranderingen ervoer en beschreef, is het nodig om enige context te verschaffen over de situatie en ontwikkelingen op religieus gebied in revolutionair Frankrijk.

Vanaf het uitbreken van de revolutie in Parijs heerste er een antireligieuze sfeer die gestoeld was op Verlichtingsidealen. Wat begon met de roep om de 'corrupte' stand der geestelijken te hervormen, sloeg om in radicale antipathie tegen alle geestelijken. De hiërarchische kerk zou ingaan tegen waarden als vrijheid, gelijkheid en openheid. Een van de eerste maatregelen waren het confisqueren van kerkelijke eigendommen en het verplichtten van de clerici om een eed van trouw af te leggen. In een poging het katholicisme te vervangen werd door radicalen als Jacques Hébert in 1792 de atheïstische Cultus van de Rede bedacht, die in 1794 opzij werd geschoven door de Cultus van het Opperwezen van Maximillien Robespierre. Deze cultus hadden het vooral gemunt op de clerici. Priesters zouden bijdragen aan onzuiverheid, intolerantie en ongerechtigheid en moesten gewantrouwd worden omdat ze counterrevolutionairen konden steunen. In februari 1795, na de dood van Robespierre, werd de cult afgeschaft. Onder een nieuwe wet mochten sommige religieuze activiteiten doorgang vinden. Toch bleven veel zaken hetzelfde, zoals de confiscaties, de eed en een gesloten karakter van het geloof. Een nieuw systeem met culturele uitingen was opgetrokken met als doel het christendom te vervangen.¹¹³

4.1 Onchristelijke kwellingen

Zoals besproken in hoofdstuk twee werden de kerken gebruikt als opslagplaats of hospitaal en werd het de pastoor lastig gemaakt om diensten te houden. Ongeveer een half jaar na de komst van de Fransen, in het voorjaar van 1795, konden er weer diensten gehouden worden in de kerken van Venlo. Een jaar later kreeg men de sleutels terug en diende de kerk niet meer als opslagplaats. Binnen twee dagen werd de kerk ingericht met banken, waarna men een hoogmis

113 Zie bijvoorbeeld Emmet Kennedy, *A Cultural History of the French Revolution* (Yale 1989); Ruth Scurr, *Fatal Purity. Robespierre and the French Revolution* (London 2006) 266-268; Suzanne Desan, "Introduction: Religion and Politics in the French Revolution" In *Reclaiming the Sacred: Lay Religion and Popular Politics in Revolutionary France* (New York 1990), 1-30, aldaar 2; Shandi Stevenson, *Religions of Revolution: The Merging of Religious and Political in the Cult of Reason and the Cult of the Supreme Being in France 1793-1794* (Masterscriptie Geesteswetenschappen, California State University Dominguez Hills, Carson 2013), 14-23.

hield met een processie door de stad en de eerste sermoen sinds meer dan een jaar. "Men zag dien dag eenen grooten toeloop van volk, men kon op ieders gezicht de blijdschap over de bekomen kerk lezen."¹¹⁴ Twee weken later kwam iemand van de municipaliteit de pastoor verzoeken om een processie door de stad te houden tijdens sacramentsdag, "volgens oude gewoonte".¹¹⁵

Naast het gebruik van de kerkelijke gebouwen, werden ook kerkhoven gebruikt om koeien te houden. Zo waren er in april van 1795 333 koeien op het kerkhof, waarbij Van Postel meldde dat ze gebrandmerkt werden met de letter A van Armée.¹¹⁶ De toevoer van vee naar Venlo bleef aanhouden, want ook in mei waren er koeien en schapen op het kerkhof en in november kwamen er nog eens 600 schapen en 180 koeien op het kerkhof.¹¹⁷ In juli van 1796 stonden er nog steeds 663 ossen en koeien op het kerkhof, die 'door de durende regen tot aan het lijf in de modder stonden en niet konden liggen'. "Een extra schoon muziek bij dag en nacht voor ons!" Een paar weken later werden op het kerkhof alle stenen kruizen plat gelegd en vol zand gestrooid, waarna er nogmaals 200 nieuwe koeien kwamen.¹¹⁸ Het misbruiken van het kerkhof moet voor de Venlonaren als respectloos hebben gevoeld, alhoewel Van Postel er niet zo over schreef.

De pastoor kreeg meer en meer te maken met belemmerende maatregelen en verzoeken. Zo werd de kerk verzocht om alle "wapenschilden, ridderteekens, enz." van de kerk af te halen. Daarnaast werden ze verplicht om toestemming te vragen om te mogen dopen, trouwen of begraven. Dit was het gevolg van de invoering van de burgerlijke stand, waarbij geboorte-, huwelijks- en overlijdensaktes opgemaakt moesten worden door de municipaliteit.¹¹⁹ In oktober 1796 kwamen er nog meer restricties: Kerken mochten niet voor zonsopgang open en moesten voor zonsondergang gesloten zijn. Vervolgens werd het verboden om kerkelijke ceremoniën buiten de kerk te houden en mocht niemand in kerkgewaad op straat komen om in het publiek bedieningen te doen.¹²⁰ Enige tijd daarna kwam er een brief van een Franse commissaris aan de kerken en kloosters van Venlo om het "habijt af te leggen en in 't werelds voortaan op straat te moeten komen."¹²¹ Uiteindelijk moesten ook de burgers alle beelden die in de muren van huizen verwerkt waren "uit de oogen weggenomen worden."¹²²

Hét symbool van de kerk in de stad, het luiden van de klokken, werd ook aangepakt. Tot mei 1797 werd door Van Postel beschreven dat de klokken geluid werden bij belangrijke gebeurtenissen, zoals de geboortedag van de prins van Oranje of het sluiten van de vrede; bij belangrijke missen, zoals die van de nachtwaken voor bisschop Damianus; ter herinnering aan

114 Van Postel, 116.

115 Ibidem, 116-117.

116 Ibidem, 103-104 en 124.

117 Ibidem, 104 en 111.

118 Ibidem, 120-121.

119 Tagage, 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap', 120.

120 Van Postel, 130-131.

121 Ibidem, 133.

122 Ibidem, 152-153.

Franse feestdagen, zoals de *Fete d'agriculture* en de Franse nieuwjaarsdag. Vanaf maart van 1796 werden er echter regels gesteld op het luiden van de klokken. Zo kreeg Van Postel het bevel om op bepaalde dagen de klokken twee keer te laten luiden.¹²³ Op katholieke feestdagen zoals Pinksteren werd het de pastoor dan weer verboden om de klokken te laten luiden.¹²⁴ In juli 1797 werden de klokken uit de kerk van de Kruisheren gehaald en werd ook geprobeerd om van de andere kerken en kloosters de klokken te halen, maar weigerde de municipaliteit dit.¹²⁵ In oktober ging het nog verder en werd kenbaar gemaakt dat er geen klokken meer geluid mochten worden en "dat er geene uitwendige teekenen van godsdienst mochten gezien worden."¹²⁶ Als gevolg hierop werd in februari 1798 omgeroepen dat alle kruizen van de kerken af moesten. Dit moest binnen tien dagen gebeuren of "alle gebouwen zouden vervallen aan de natie." Een week later schreef Van Postel dat niemand de kruizen van de torens haalde en dat vervolgens twee Franse militairen het hadden gedaan.¹²⁷

De meeste van deze maatregelen hadden te maken met het doel van de Fransen om de religiositeit uit het publieke leven te halen. Daarvoor moesten alle kenmerken van het religieus leven, zoals klokken, kruizen, beeldjes, kledij, uit het straatbeeld verdwijnen. Van Postel werd hierdoor niet gehinderd in het houden van diensten, maar het moeten zorgwekkende ontwikkelingen zijn geweest voor hem. Toch is hier in de kroniek geen spoor van te vinden. De veranderingen werden kort en emotioneel beschreven.

De Franse revolutie bracht ook de invoering van de Revolutionaire kalender naar Venlo. In april van 1798 werd in Venlo omgeroepen dat iedereen deze kalender moest gaan gebruiken en dat geen rekening goed zou zijn als niet getekend met de Franse datum. Onderdeel van deze nieuwe kalender was de invoering van de *decadi*, de tiende dag. Dit werd een alternatieve zondag met veel specifieke gedragsregels die vaak tot verwarring leidden. Zo schreef Van Postel dat er op een decadi in mei 1798 gewerkt werd, maar er Franse soldaten door de straten gingen om het werk te verbieden aan iedereen. Uiteindelijk kwam iemand van de municipaliteit om te vertellen dat men wel kon werken, maar dat het niet mocht op een marktdag.¹²⁸ De inwoners van Venlo bleken maar weinig te hebben met de nieuwe kalender, de decadi en de feestdagen. In november klaagde de municipaliteit over het slecht vieren van de decadi en de nationale feestdagen en dat deze beter bezocht moesten worden. "Zijn de grooten belet, dan zende men de kinderen; er moeten geen toehoorders op klompen komen, zij storen, men kan gelooven dat dit met voordacht wordt gedaan, dat ieder de vriendelijkheid toch hebbe zich neer te zitten [...]"¹²⁹

123 Van Postel, 114.

124 Ibidem, 148.

125 Ibidem, 150.

126 Ibidem, 153.

127 Ibidem, 160-161.

128 Ibidem, 171-172.

129 Ibidem, 180.

4.2 Het lot van de kerken

Op 2 november 1789 nam de revolutionaire Franse regering alle kerkelijke eigendommen in bezit. Later werden ook de eigendommen van de adel en de *émigrés* geconfisqueerd. Vanaf september 1796 ontstond hier ook in Venlo angst over, want er kwamen signalen over het inbeslagname van de katholieke kerkelijke eigendommen in de regio. De goederen en landerijen van de proosdij van Meerssen - bij Maastricht - werden verkocht, omdat ze 'door de Fransen als nationale goederen waren aangeslagen.' Een aantal weken later werd de "suppressie der kloosters" afgelezen.¹³⁰ Daarbij gaf de pastoor niet aan wat dit precies voor de kloosters ging betekenen. In Frankrijk waren in februari 1790 alle kloosterordes opgeheven en dit werd in de nieuwe gebieden nu ook doorgevoerd. Parochiekerken, zoals die van Van Postel, zouden vooralsnog bespaard blijven. Na een aantal weken kwam er vanuit Maastricht een Franse commissaris die vertelde dat hij kwam om twee van de kloosterkerken in de stad te inventariseren. "[...] werd heel slecht op het stadhuis onthaald, mits men twijfelde of die commissie echt was." Een dag later liet hij zijn 'commissie der Administratie van Maastricht' zien en begon hij met de inventarisatie. Na een week kwamen er drie commissarissen vanuit Maastricht om de andere kloosterkerken in Venlo te inventariseren.¹³¹ In december kwam er bericht dat "al wat nagelvast in de kloosters en nu reeds uitgebroken was, moet komen op zijn oude plaats. [...] Al wie van de burgers iets van de kloosters in zijn huis had, moet alles uitleveren, zoo niet, zullen zij crimineel gestraft worden."¹³² Het duidde er op dat burgers spullen van de kerk thuis hadden gestald, zoals eerder ook te zien was bij het voorbeeld met het beeldje van Van Postel.

Vijf maanden na het publiceren van de 'suppressie der kloosters' kwamen er berichten dat de kloosterlingen in de nabijgelegen plaatsen Nunhem en Neer uit het klooster waren gezet. Dat Van Postel hiervan op de hoogte was en het beschreef, laat zien dat hij de religieuze ontwikkelingen in de regio volgde en zich wellicht zorgen maakte. De zorgen waren terecht: Twee weken later kwam er een Franse commissaris in Venlo met de eerder opgestelde inventaris en een order om de religieuzen uit het klooster te zetten. De kloosterlingen van de Kruisheren hadden een dag om te vertrekken. "Men vroeg hun of zij met militaire geweld wilden uitgaan of stil." Er was nog enig protest, maar een dag later waren ze vertrokken. De volgende dagen gebeurde hetzelfde bij de Minderbroeders, de Annunciaten en bij het Heilige Geestklooster. De geestelijken die hun woning verloren werden opgevangen bij burgers thuis.¹³³

Voor Van Postel moeten dit ijzingwekkende dagen zijn geweest waarbij het religieuze leven tot een stop kwam, alhoewel zijn eigen leven en parochie nog niet in gevaar waren. Voor de geestelijken in Venlo waarmee hij nauwe contacten had, stond hun lot wel op het spel. Hij schreef

130 Van Postel, 129-130.

131 Ibidem, 130-131.

132 Ibidem, 132.

133 Ibidem, 135-136.

uitgebreid over het verloop van deze dagen en in de trend van de kroniek schreef hij zakelijk. Toch werden er enkele emoties en reacties van de burgers beschreven. Zo werden er tranen gelaten en werden er meerdere protesten gehouden door zowel burgers als geestelijken, die stopten na dreiging tot gebruik van geweld.¹³⁴ Daarnaast veranderde de kroniek in deze periode. Net zoals te zien was ten tijde van de belegeringen, schreef Van Postel enkel nog over de religieuze en politieke ontwikkelingen en nam de hoeveelheid van het geschrevene toe. Alhoewel Van Postel bijna geen crisisstemming beschreef, blijkt hieruit toch dat het een crisissituatie moet zijn geweest. Het religieuze leven stond op het spel.

Terwijl de bezittingen van de kloosterkerken werden geïnventariseerd, kwam er een Franse commissaris in Venlo met de zogenaamde *bons*. Deze *retraitebons* waren bedoeld als compensatie voor de geestelijken die hun woning en werk zouden kwijtraken. Het ging om een eenmalige betaling.¹³⁵ In januari 1797 ging de commissaris de verschillende kloosters in Venlo langs en bood alle geestelijken een bon aan. Het wel of niet aannemen van de *bons* werd een belangrijke keuze, aangezien het medewerking met de Franse overheerser zou betekenen. Het moet tot stressvolle situaties hebben geleid onder de geestelijken. In het klooster van de Heilige Geest werden ze als eerste aangeboden: "Zuster Antonia [...] werd het eerst opgeroepen. Zij stond heel versteld, mits zij achter zich hoorden 'neemt niet aan', en zag om in de meening dat een der zusters haar dit inblies, maar niemand was kort bij haar." Uiteindelijk werden ze door alle zusters geweigerd. Twee dagen later werden ze aangeboden bij de andere kloosters. "Vier paters zouden ze aangenomen hebben, [...] de paters Cuppers, Katz, Mantels en Kennis, maar deze heeft daarna bedankt voor de bons."¹³⁶ Van Postel noteerde nauwkeurig welke geestelijken de *bons* ogenschijnlijk hadden aangenomen.

Eind februari 1797 waren de kerkelijke ornamenten uit alle kloosters gehaald en waren de geestelijken vertrokken. De kerkelijke eigendommen - zowel de gebouwen als de gehele inventaris van spullen - zouden publiekelijk worden verkocht. Er werd een expert aangesteld die de kloostergoederen in Venlo op waarde moest schatten. Op 6 maart schreef Van Postel dat de verkoop in Venlo begon. Volgens de kroniek verliep alles eerst stilletjes en werd er door de Kruisheren en Minderbroeders spullen teruggekocht.

"Na den middag kwamen vele Franschen hoogen, maar toen begonnen de burgers ook, zoodat geen Franschman iets gekregen heeft. Daar was een zwaar debat: de Franschen wilden, men zou alles in 't Fransch oproepen. De ontvanger Poell [president van het Hof van Venlo] viel daartegen

134 Van Postel, 136.

135 Ibidem, 134. Volgens Uyttenbroeck kwam dit in Venlo neer op 15.000 livres voor geestelijken en 10.000 livres voor nonnen, waarbij hij eraan toevoegde dat de werkelijke waarde al snel een derde minder was.

136 Ibidem, 134.

*uit en zei: te Parijs zal men voor de Nederlanders niet in 't Vlaamsch roepen, enz., en alles werd in 't Venloosch geroepen en verkocht, en om 4 uur was alles gedaan.'*¹³⁷

Nadat de kloosters in Venlo gesupprimeerd waren werd er nagedacht over de toekomst van het religieuze leven in de stad. President Poell van het Hof van Justitie zag er belang in dat men diensten mocht houden en probeerde bij de Franse administratie te regelen dat er in de kloosters missen mochten worden gehouden. Verschillende burgers vertrokken daarop naar Maastricht om te vragen of de Kruisherkerk gebruikt mocht worden voor diensten. Hierop kregen zij reactie dat er "niets te krijgen was dan door de kerk te kopen."¹³⁸

Als gevolg hierop is te zien dat de meningen veranderde over het aannemen van de bons. Historicus Tagage beargumenteert dat de kloosterlingen waarschijnlijk geconfronteerd werden met de harde werkelijkheid van het dagelijks leven.¹³⁹ Ook de toezegging van de Paus dat bons mochten worden aangenomen als ze gebruikt werden om de kerken en kloosters terug te kopen speelde een rol.¹⁴⁰ Poell ging daarop in gesprek met de mannen en vrouwen die uit het klooster waren gezet en probeerde ze volgens Van Postel over te halen om de bons aan te nemen, om de kerk van de Kruisheren te kopen. De kloosterlingen ervoeren druk om de bons aan te nemen en wachtte af wat de leider van hun kerk zou doen: "Mijnheer prior, [...] ga eens voor, neemt gij de bons eerst, dan zullen wij volgen." De prior durfde echter niet om de bon aan te nemen. Toch bleek er één persoon van de Kruisheren te zijn die de bon aannam en toestemming gaf daarmee de kerk terug te kopen. Hiermee werden de kerk en het klooster op 23 maart voor 6000 livres gekocht.¹⁴¹ Eind mei kreeg de prior van de Kruisherkerk zijn kerk en klooster terug. De andere heren van de kerk werden door de prior gevraagd om bons te kopen en daarvan huizen en erven te kopen, maar ook ditmaal was het antwoord: "heer Prior gij voorop, dan zullen wij volgen." De prior "wilde niet en zoo de heeren ook niet."¹⁴² Op eenzelfde manier werden in maart de gebouwen van de andere kloosters teruggekocht.¹⁴³ Hierbij is het noemenswaardig dat de bons niet werden aangenomen door alle geestelijken, maar door enkelingen. Net zoals bij het voorbeeld met de prior van de Kruisheren heerste er dus nog altijd angst.

Wat er gebeurde met de parochiekerk van Van Postel, de St. Martinuskerk, schreef hij opvallenderwijs niet. Toch moet zijn kerk ook in beslag zijn genomen, want in een enkele zin schreef hij dat er een brief was "inhoudende dat de kerk was teruggegeven en geheel ledig zou

137 Van Postel, 137.

138 Ibidem, 137-138.

139 Tagage, 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap', 100.

140 Van Postel, 135.

141 Ibidem, 138.

142 Ibidem, 143.

143 Ibidem, 138-144.

blijven voor den dienst der gemeente."¹⁴⁴ Ook over de bon die voor Van Postel was bedoeld was hij kort: "ik bemoei mij met geen bons en geen bonnisten."¹⁴⁵

4.3 Het einde van het religieuze leven

Een week nadat de episode van de bons en het lot van de Venlose kerken was beslecht, kwam er een bericht van de Franse regering dat alle geestelijken binnen tien dagen een eed moesten afleggen. Deze luidde: "*Je reconnais que l'universalité des citoyens français est le souverain, et je promets soumission et obéissance aux lois de la république.*" Van Postel schreef: "Eene onmogelijke zaak gelijk daarna zal blijken," want eenieder die de eed weigerde zou worden gedeporteerd. Een week later kwamen alle clerici van Venlo bijeen "om te zien hoe ieder zich zou gedragen wegens het doen der declaratie." Ze besloten te overleggen met de clerici van Roermond om te informeren wat men aldaar zou doen. In Roermond ging niemand de declaratie afleggen en "de Clergé van Venlo heeft zich unanimiter aan dat gevoelen gehouden."¹⁴⁶

De eis zorgde voor een toename van de angst en onzekerheid. Van Postel schreef tien dagen later dat er nog niets was gebeurd. Dit zorgde voor verwarring onder de geestelijken en in afwachting werden de dagen erna geen missen gehouden.¹⁴⁷ Illustratief voor de onzekerheid was toen de Pinksterdagen voor de deur stonden: "Ieder was in de allergrootste verlegenheid wat men doen zou met de Pinksterdagen; de een resolveerde naar Tegelen te gaan, anderen naar Blerick, anderen naar Velden." Opnieuw keek men naar Roermond wat ze daar zouden doen. De reactie was dat priesters die geen openlijk ambtenaar waren de mis konden lezen. 'De straten waren vol volk' en 'iedereen was vol vreugd, dat zij met de Pinksterdagen dienst konden hebben'. Pinksteren werd - op het luiden van de klokken na - gevierd zoals andere jaren.¹⁴⁸ Dat Van Postel beschreef hoe vreugdig iedereen was dat de christelijk feestdag doorgang kon vinden, laat zien dat het voor dat moment een enorme opluchting moet zijn geweest.

Eind juni kwam er een eind aan de onzekerheid. Commissaris Petit meldde Van Postel dat de wet over de eed was herroepen. De reden beschreef hij niet, maar de enorme vreugde onder de geestelijken wel. Aan de feeststemming kwam op 26 augustus een eind: Alle geestelijken moesten alsnog de eed afleggen. Alle kerken werden gesloten en de sleutels ingeleverd.¹⁴⁹ De dagen daarna werden er geen diensten gehouden en men ging zelfs naar Kevelaer, Pruisisch grondgebied, om missen bij te wonen. Er werden diensten in het geheim gehouden en de religieuze handelingen die wel doorgingen waren het 'Heilige rozenkrans' gebed en lofzangen,

144 Van Postel, 139.

145 Ibidem, 144.

146 Ibidem, 147.

147 Ibidem.

148 Ibidem, 148.

149 Ibidem, 155-158.

aangezien hier geen priesters bij nodig waren.¹⁵⁰ Men kon niet zonder religie en vond dus een manier. In deze maanden werd in de kroniek uitsluitend over de religieuze ontwikkelingen geschreven.

Na een maand kwam het officiële bericht dat de geestelijken de eed moesten afleggen. Opvallend is dat de eed ditmaal anders luidde: "*Je jure haine à la royauté et à l'anarchie, attachement et fidélité à la République et à la Constitution de l'an III.*" Waar de eed van juni inspeelde op het erkennen van de soevereiniteit van de Franse burgers en gehoorzaamheid aan de wetten afdwong, was de toon ditmaal veel strenger. Aan de oproep om de eed af te leggen gaf opnieuw niemand gehoor. Twee weken na de officiële oproep kwam er ditmaal vanuit de municipaliteit een bericht om de eed af te leggen, wat wederom geen invloed had.¹⁵¹

Voor Van Postel kwamen de problemen tot een climax in 1798. Op 18 januari arriveerde een Franse commissaris uit Maastricht in Venlo die de eed kwam afnemen. "Om 11 uur kwam hij bij mij [...] hij toonde zijne commissie en vroeg: Doet gij den eed? Ik antwoordde, ziende naar de lucht, 'il fait beau temps'." Hierop vroeg de commissaris naar de inkomsten en bezittingen van de pastoor en eindigde het gesprek met de mededeling dat de pastoor binnen 5 dagen uit zijn huis moest zijn. Van Postel verliet zijn huis en trok bij een burger in. Ook de andere pastoors in de stad gingen 'logeren' bij burgers.¹⁵² Een paar dagen later kreeg Van Postel nog een kans. De commissaris vertelde dat hij 'was geïnformeerd dat Van Postel van zins was de eed af te leggen en dat hij zich daarvoor naar het stadhuis zou begeven.' Ook de andere geestelijken in de stad kregen hetzelfde verzoek, "maar niemand is gecompareerd."¹⁵³ Een maand later, op 24 februari, kwam het gerucht dat alle geestelijken die de eed weigerden gedeporteerd werden.

Net als bij de kwestie van de bons, zorgde de eed ook voor onzekerheid en een gespannen houding bij de geestelijken. De keuze om de eed af te leggen was een principekwestie en had te maken met de religieuze overtuigingen van de katholieken. Er ging een gerucht rond dat een beëdigde priester in Venlo een brief van excommunicatie had gekregen.¹⁵⁴ Excommunicatie betekende uitsluitel van de sacramenten, hetgeen een priester niet zomaar wilde riskeren. Door de eed kwamen geestelijken in de stad tegenover elkaar te staan. De geestelijken die de eed hadden gedaan waren immers niet populair. Drie geestelijken gaven toe aan de druk en legden de eed af, waardoor meer geestelijken de eed deden. Een broeder zei volgens Van Postel: "Ik doe den eed, 't is mij evenveel of er een koning is of een hansworst in Parijs!"¹⁵⁵ Geestelijken die de eed hadden afgelegd werden gedwongen om diensten te houden in de kerken, maar Van Postel

150 Van Postel, 151-152.

151 Ibidem, 153.

152 Ibidem, 158-159.

153 Ibidem, 159.

154 Ibidem, 169. Van Postel schreef er nadrukkelijk bij dat het een vermoeden was en dat het bevestiging vereiste, hetgeen in de kroniek niet meer werd gegeven.

155 Ibidem, 161-162.

schreef dat deze niet druk bezocht werden. De diensten werden alleen bezocht door "Franschen en mannen die anders niet veel naar de kerk gingen."

"Het was den 4. een heel schisma, zelfs tusschen man en vrouw, meesters en dienstboden, velen gingen niet naar de missen, anderen bleven thuis, weer anderen gingen buiten de stad; men kreeg geen boeren in de missen."

Nog altijd waren er geestelijken in Venlo die de eed niet hadden gedaan, waaronder Van Postel. De Fransen probeerden te achterhalen waar zij waren en publiceerden een lijst van namen met de vraag of zij zich konden melden. Anders kwamen ze op de lijst van émigrés te staan. Dit zorgde voor de terugkomst van een aantal personen naar Venlo.¹⁵⁶ Op 26 april werden de toegezegde consequenties uiteindelijk waarheid. Vanuit Parijs kwam er een lijst met namen van de personen die gedeporteerd moesten worden. Van deze personen wisten er een aantal nog dezelfde dag te vluchten. "Soeten en Van Beers op vacantie gegaan; [...] Warrimont gaan wandelen."¹⁵⁷ Van Postel bleef in Venlo en had niet de intentie om te vluchten. Hij was inmiddels al op leeftijd en schreef meerdere malen dat hij ziek was of slecht ter been. Er "waren geen geestelijken meer in de stad dan de kreupele Pastoor, en die den eed gedaan hadden," schreef hij over zichzelf. Juni 1798 was de laatste maand die hij beschreef. Twee jaren later, op 5 juni 1800, werd in het dagregister van de municipaliteit geschreven dat de pastoor was overleden en begraven werd in zijn eigen kerk. "Het grootste gedeelte der burgerij was het lijk tot aan de kerk gevolgd, maar weinigen die in de kerk der beëdigde geestelijken ging."¹⁵⁸

In de laatste episode van de kroniek over de bons en de eed sprak Van Postel zich steeds meer uit over de ontwikkelingen. De Franse eisen raakten hem direct: Het religieuze leven kwam stil te liggen en hij verloor zijn ambt en ambtswoning. De Franse dreigingen zorgden er voor dat Van Postel keuzes moest maken. In de beginjaren van de Franse bezetting was te zien dat Van Postel zich kon aanpassen. Hij pleegde passief verzet, maar als er gedreigd werd met consequenties, handelde Van Postel naar de Franse wil. Bij de suppressie van de kloosters en de bons probeerde de pastoor zich weerbarstig op te stellen, maar ging niet lijnrecht tegenover de Franse wil liggen. Bij de kwestie rondom de eed was er echter een breekpunt te zien. Hij koos er bewust voor om niet de eed af te leggen, ook niet na meerdere aanmaningen, en zelfs niet na dreiging van deportatie. De pastoor en zijn kerk zouden hun bestaansrecht verliezen en dat was de druppel die de emmer deed overlopen.

156 Van Postel, 164.

157 Ibidem, 174-175.

158 Ibidem, 188.

Conclusie

Met het overlijden van pastoor Van Postel kwam er een einde aan de strijd voor zijn eigen onderhoud en dat van de kerk. De twintig jaren die hij beschreef in de kroniek waren uitzonderlijke jaren waarin veel gebeurtenissen hem persoonlijk raakten.

In het eerste hoofdstuk werd duidelijk dat Van Postel goed geïnformeerd was over het reilen en zeilen in Venlo. In zowel de stad als de regio waren verschillende actoren politiek aan het touwtrekken en probeerden invloed uit te oefenen op de gang van zaken. Doordat Van Postel en zijn kerk hier vaak bij betrokken waren, wist hij deze invloeden in kaart te brengen. In deze mengelmoes van invloeden liet Van Postel zich zien als kritisch en opstandig tegenover het stadsbestuur, waarbij hij regelmatig de steun kreeg van zijn medeburgers. Veel zaken probeerden de pastoor zelf of lokaal op te lossen, maar wanneer dit niet kon, richtte hij zich tot actoren die boven hem stonden. De bisschop van Roermond was vaak zijn bondgenoot in conflicten met het stadsbestuur. De kroniek diende onder andere als verzamelstuk, waarin, voor Van Postel, belangrijke informatie en documenten werden opgeslagen.

Aan deze situatie kwam een einde toen Venlo in december 1792 werd belegerd door de Fransen. Het tweede hoofdstuk beschreef hoe Van Postel de periode van belegeringen ervoer. In de eerste belegering was Venlo het strijdtoneel tussen Oostenrijks-Pruisische en Franse troepen. Bij de tweede hadden de Fransen het doel om Venlo en de Nederlandse Republiek te verslaan. Om deze reden werd de tweede belegering ook veel uitvoeriger beschreven door Van Postel. Er waren weinig emotionele- of subjectieve elementen te bespeuren, wat opvallend was aangezien de tweede belegering een existentiële dreiging vormde voor Van Postel. Alhoewel hij niet schreef wat voor gevolgen een Franse inname zou hebben, moet hij kennis hebben gehad van de antikatholieke sentimenten van de Franse revolutionairen.

In het derde hoofdstuk is gekeken naar de financiële gevolgen die de machtswisseling met zich meebracht. Na de verovering van Venlo raasde de Franse oorlogsmachine verder en kwam de rekening op het bord van de veroverde gebieden te liggen. De burgers kregen te maken met willekeurige contributies, aan inflatie onderhevige assignaten, verplichte patenten en controles op inkomsten. De maatregelen waren niet populair en velen probeerden onder de betalingen uit te komen via passief verzet. Na militaire dreiging betaalde men toch. De pastoor schreef talloze brieven naar iedereen die hem ook maar enigszins zou kunnen helpen. Opvallend hierbij was dat hij het revolutionaire taalgebruik overnam. Hij slaagde er niet in om vaste inkomsten te realiseren en was gedwongen zich tot zijn medeburgers te richten. Dit leidde tot een eenmalige donatie, maar geen structureel inkomen.

Ten slotte kregen Venlo en Van Postel te maken met de religieuze agenda van de Fransen. Het hinderen van diensten en het invoeren van de revolutionaire kalender en de decadi dagen waren de eerste kwellingen. Vervolgens kwamen er steeds meer maatregelen die als doel hadden

om religie uit het publieke domein te halen. Kledij, kruizen, klokken en beeldjes moesten verdwijnen. In 1795 kwam het religieuze leven tot een stop. Kerken en eigendommen werden in bezit genomen en op de publieke markt verkocht. Geestelijken die hun woning en werk verloren kregen een bon ter vergoeding, maar het aannemen ervan werd een discutabele zaak. Enkelingen namen de bon aan waardoor de Venlonaren de kerken weer terug kregen. De rust kon echter niet wederkeren, want de geestelijken werden gedwongen om de eed af te leggen. Hierdoor kwamen de geestelijken in de stad tegenover elkaar te staan. Als straf voor het niet afleggen van de eed stond deportatie. Daarnaast mochten alleen beëdigde priesters diensten houden. Veel geestelijken ontvluchtten daarop Venlo. Van Postel, die al oud en ziek was, moest zijn pastorie verlaten, maar werd niet gedeporteerd.

Tot zijn uithuisplaatsing wist Van Postel zich staande te houden en te strijden voor het bestaan van zijn kerk. Hij kon goed omgaan met de veranderende situaties. Dat kroniekschrijvers zich goed konden aanpassen is ook wat Pollmann en Oddens concludeerden in hun onderzoeken. Pollmann merkte op dat veranderingen vooral op lokaal niveau werden ervaren. Van Postel beschreef ook dat er in de stad veel veranderde, zoals het gebruik van de kerk als opslagplaats of het verwijderen van de klokken en kruizen. Over wat er in de rest van het land speelde liet hij zich zeer spaarzaam uit.

De kroniek maakte in twintig jaar tijd enkele veranderingen door. In het begin, 1781, was de kroniek een stadskroniek, met een breed scala aan onderwerpen: Het weer, de Maas en de markt, maar vooral de politieke- en religieuze gebeurtenissen vormden de kern. Gedurende twee periodes veranderde de kroniek. Tijdens de tweede belegering én na het uitroepen van de suppressie van kloosters werd er uitsluitend over de politieke- en religieuze ontwikkelingen geschreven en nam de hoeveelheid tekst toe. Het gaf de crisissituatie aan waar de pastoor zich in bevond, waarbij er niets anders toe deed. Naast het beschrijven van de gebeurtenissen in Venlo, diende de kroniek als archief. Verschillende brieven, decreten, gegevens en documenten werden opgenomen met het doel om ze wanneer nodig te kunnen raadplegen.

Uit de kroniek valt op te maken dat zowel de Venlose burgers als de pastoor de voorkeur gaven aan het lokaal regelen van zaken. Dit stond lijnrecht tegenover zowel de geopolitieke situatie waarbij Venlo geregeerd werd als Generaliteitsland, als het verlangen van de Fransen naar een gecentraliseerde staat. De komst van de Fransen zorgde ervoor dat Van Postel zich moest aanpassen. Oddens argumenteerde dat burgers, door zich vast te houden aan oude instrumenten, legitimiteit gaven aan de nieuwe regering. Van Postel bleef bijvoorbeeld in gesprek met Franse hooggeplaatsten en bleef brieven schrijven naar het gezag, waarbij alleen het adres en de taal veranderde. Allemaal met het doel om zijn eigen belangen en die van de kerk te behartigen.

De Franse Tijd trok Venlo uit het Ancien Regime en bracht het de beginselen van een moderne samenleving. Het idee van centraal gezag werd geïntroduceerd, de burgerlijke stand

werd ingevoerd en de feodale stratificatie van de maatschappij werd beëindigd, waardoor de oude regentenfamilies niet meer konden rekenen op hun privileges en traditioneel gezag. Veel van de priester-geschiedenissen zagen de Franse tijd als een breuk. Ubachs daarentegen concludeerde dat, alhoewel er grote bestuurlijk-rechterlijke veranderingen werden doorgevoerd, het voor de inwoners jaren later moet hebben geleken of de Fransen er nooit waren geweest. Voor het vraagstuk of de Franse tijd een breekpunt was voor Venlo is het betreurenswaardig dat de kroniek stopte in 1800. Na het concordaat van 1801 moet de rust enigszins zijn teruggekeerd.¹⁵⁹ Het aanpassingsvermogen van Van Postel gaf de indruk dat hij bij een eventueel herstel van het katholieke leven zijn werk had kunnen herpakken.

Ubachs stelde dat de burgers geen vuist konden maken tegen de Franse vernieuwingen door de afwezigheid van onderlinge afhankelijkheid en het ontbreken van een 'vaderlands gevoel'.¹⁶⁰ Alhoewel Van Postel liet zien dat men zich enigszins verzette, kwam men niet massaal in opstand. Er was een duidelijk gemeenschapsgevoel, maar men liet meteen verstek bij militaire dreigingen. Militaire druk was nodig om tot veranderingen te komen. Tagage concludeerde dat de Fransen niet veel wisten te veranderen door grote tegenstand en geringe medewerking. In de kroniek is dit voornamelijk te lezen in de vorm van passief verzet, zoals het bewust niet luisteren naar Franse verzoeken. Actief verzet werd er volgens Van Postel niet gepleegd. Dat Tagage concludeerde dat de veranderingen overschaduwde werden door de grote offers en een aanslag op het religieus leven is begrijpelijk na het bestuderen van de kroniek, aangezien Van Postel er het meeste last van ondervond.

Op de vraag of de kroniek geschikt is om ervaringen van de Venlose gemeenschap te bestuderen is te concluderen dat de kroniek een uniek inzicht biedt in het dagelijks leven ten tijde van deze veranderingen en hoe het de Venlonaren beïnvloedde. Ubachs keuze om de kroniek niet te gebruiken voor onderzoek naar het leven van de 'gewone' man in Venlo is concluderend een gemis. Van Postel vervulde een invloedrijke positie in de gemeenschap als een bekende, geliefde en goed geïnformeerde burger. Alhoewel Van Postel hierdoor niet bestempeld kan worden als 'gewone' burger, stond hij wel in contact met ze, en schreef over ze. Bij de onderwerpen als de bons en de eed schreef Van Postel immers net zoveel - of zelfs meer - over de andere geestelijken dan zichzelf. Daarnaast kwamen niet alleen religieuze onderwerpen aan bod, maar ook politieke, economische en culturele. Van Postel was onderdeel van de Venlose gemeenschap, had veel van dezelfde zorgen en deelde waarschijnlijk dezelfde politieke overtuigingen. Zoals in Tagage's onderzoek kan de kroniek een aanvullend perspectief bieden op een specifiek onderwerp, ook op niet-religieuze thema's.

159 Het concordaat van 15 juli 1801 tussen Napoleon Bonaparte en Paus Pius VII herstelde de relatie tussen Frankrijk en de katholieke kerk. Er werd onder andere afgesproken dat de katholieke godsdienst weer volledig beleden kon worden

160 Ubachs, 'Ongewilde Revolutie', 14.

De zakelijke schrijfstijl van Van Postel zorgde voor een informatieve en uitgebreide kijk op de beleving van deze periode. De veranderingen die werden doorgevoerd vanuit Parijs worden concreet in de kroniek en kunnen op de voet worden gevolgd. Van Postel beschreef de emoties en meningen van de burgers nagenoeg niet. Toch zijn deze vaak tussen de regels door te lezen. Voor de geschiedenis van de Franse Tijd in Venlo, en met name voor het perspectief van een burger in het midden van de gemeenschap, is de kroniek onmisbaar.

Literatuurlijst

- Baggerman, A., 'Zo een vrijheid begeer ik nimmer meer te beleven': het witwassen van het verleden in Nederlandse ego-documenten (1800-1850). *De Negentiende Eeuw* 33.2 (2009) 73-95.
- Baggerman, A. & Dekker, R. *Kind van de toekomst. De wondere wereld van Otto van Eck (1780-1798)* (Amsterdam 2005).
- Billen, Claire, en Jan Hauwaerts, *Oostenrijks België, 1713-1794: de Zuidelijke Nederlanden onder de Oostenrijkse Habsburgers* (Brussel 1987).
- Brummans, Dorothé, 'Pastoor J.C. van Postel en Venlo vóór, tijdens en na de Franse omwenteling 1780-1800' (scriptie, universiteit onbekend, 1976).
- Cornips, Leonie en Knotter, Ad, 'Inventing Limburg (The Netherlands): Territory, History, Language, And Identity', in: Christen, H., Gilles, P. en Purschke, C., *Räume, Grenzen, Übergänge. Akten des 5. Kongresses der Internationalen Gesellschaft für Dialektologie des Deutschen* (2017).
- Cosemans, A., 'De Brabantse Omwenteling en de vestiging van het Frans bewind in de Zuidelijke Nederlanden', *Algemene Geschiedenis der Nederlanden VIII* (1955), 170-181.
- Craeybecks, J., 'De Brabantse Omwenteling: een conservatieve opstand in een achterlijk land?' in: *Tijdschrift voor Geschiedenis* 80 (1967), 303-330.
- Desan, Suzanne, "Introduction: Religion and Politics in the French Revolution" In *Reclaiming the Sacred: Lay Religion and Popular Politics in Revolutionary France* (New York 1990), 1-30.
- Deseure, Brecht, 'Boom van Vrijheid / Boom van Slavernij. De Antwerpse vrijheidsbomen tussen oud en nieuw', *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* 88.2 (2010), 221-254.
- , "Den ouden luijster is verdwenen'. Geschiedenis, herinnering en verlies bij Jan Baptist Van der Straelen (1792–1817)', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis* 40(4) (2010), 517–555.
- Deseure, Brecht en Pollmann, Judith, 'The experience of rupture and the history of memory', in: Kuijpers, E. et al, *Memory before modernity. Practices of memory in Early modern Europe* (Leiden 2013).
- Habets, Jos, 'Chroniek der stad Weert van 1784 tot 1802. Geschreven door den ooggetuige Lambertus Goofers / bezorgd door Jos. Habets.', *Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg* 25 (1888).
- , 'Deportatie van den Kardinaal van Frankenberg en zijne komst te Roermond en te Venlo', *De Maasgouw* 5 (1888).

---, 'Geschiedenis van het tegenwoordig Bisdom Roermond en van de Bisdommen die het in deze gewesten zijn voorafgegaan', *Het oude Bisdom Roermond 1559-1801* 2 delen (1890).

Jansen, Martin, 'De pastoors van Venlo uit de abdij Averbode (vervolg)', *De Maasgouw; Weekblad voor Limburgsche geschiedenis, taal- en letterkunde* N.78 (1880).

Jappe Alberts, Wiebe, 'Geschiedenis van de beide Limburgen', 2 delen (Assen 1972).

Jappe Alberts, Wiebe et al, *Postillen over de kerk en maatschappij in de vijftiende en zestiende eeuw* (Utrecht-Nijmegen 1964).

Jourdan, Annie, 'Politieke en culturele transfers in een tijd van revolutie: Nederland 1795-1805', *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 124.4 (2009), 559-580.

Kamphuis, H.A., *De invoering van wetgeving in het Franse departement Nedermaas gedurende het eerste Directoire. Inleiding en regestenlijst van afgekondigde rechtsvoorschriften 1 oktober 1795 19 maart 1797* (Maastricht 1995).

Kennedy, Emmet, *A Cultural History of the French Revolution* (Yale 1989).

Oddens, Joris, 'De Nederlandse revolutie in dorp en stad. Lokale geschiedschrijving over de patriots-Bataafse tijd, 1875 tot heden', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 130 (2017) 565–591.

---, 'The experience of state formation. Chronicling and petitioning on the Dutch island of Ameland (c. 1780-1815)', *National Identities* 22 (2020) 1–22.

Pollmann, Judith, 'Archiving the present and chronicling for the future in early modern Europe', *The Past and Present Society* 233 (2016) 231–252.

---, 'De terugkeer van de lokale geschiedenis,' Webinar KNHG, 3 juni 2021.
<https://knhg.nl/2021/06/04/terugkijken-knhg-webinar-de-terugkeer-van-de-lokale-geschiedenis/> (laatst geraadpleegd op 03-11-2022).

---, 'The Spirit of the Belltower. Chronicling Urban Time in an Age of Revolution' in Pollmann, J. en te Velde, H. (eds.), *Civic Continuities in an Age of Revolutionary Change, c.1750–1850*, Palgrave Studies in Political History (Londen 2023), 272-293.

Polman, Antonius Johannes Maria, 'Katholiek Nederland in de achttiende eeuw', 3 delen (Hilversum 1968).

RHCL Maastricht, Handschriftencollectie (voormalig) Rijksarchief Limburg (18.A), inv.nr. 151, Uittreksel uit een handschrift.

Rogier, Ludovicus Jacobus, 'Limburg in de Franse tijd' in: *Limburg's verleden. Geschiedenis van Nederlands Limburg tot 1815* (1967).

- van Rooden, Peter, *Religieuze regimes. Over godsdienst en maatschappij in Nederland, 1570-1990* (1996 Amsterdam).
- Van Sas, Niek C.F., *Metamorfose van Nederland. Van oude orde naar moderniteit, 1750-1900* (Amsterdam 2004).
- Schaapveld, Kees, *Bestuur en bestuurders in Nedermaas. Met bijzondere aandacht voor het lokale bestuur in het kanton Wittem/Gulpen* (Hilversum 2017).
- Scurr, Ruth, *Fatal Purity. Robespierre and the French Revolution* (London 2006).
- Stevenson, Religions of Revolution: The Merging of Religious and Political in the Cult of Reason and the Cult of the Supreme Being in France 1793-1794 (Masterscriptie Geesteswetenschappen, California State University Dominguez Hills, Carson 2013).
- Tagage, Sigismund, 'Vrijheid, gelijkheid en broederschap in het kanton Venlo 1794-1800', in: *Publications de la Société Historique et archéologique dans le Limbourg* (1974).
- Ubachs, Pierre J.H., 'Een Franse uithoek: Limburg 1794-1814', *BMGN* 104.4 (1989), 654-664.
- , *Handboek voor de geschiedenis van Limburg* (Hilversum 2000).
- , 'Maaslands Melange. Opstellen over Limburgs verleden', *Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap* deel 14 (Maastricht 1990).
- , 'Ongewilde Revolutie. Limburgs Maasland onder Frankrijk 1794-1814', *De la Société historique et archéologique dans le Limbourg* deel 130 (Maastricht 1994).
- Uyttenbroeck, Henri H.H., 'Bijdragen tot de geschiedenis van Venlo', 5 delen (Venlo 1931).
- , 'Het dagboek of De kroniek door Pastoor J(oannes) C(hrysostomus) van Postel', *Bijdragen tot de geschiedenis van Venlo* (1912).
- Wingens, Marc, *Over de grens: De bedevaart van katholieke Nederlanders in de zeventiende en achttiende eeuw* (Nijmegen 1994).